

Vård- och omsorgsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till omsorgsnämnden

Datum:
2021-03-08

Diarienummer:
OSN-2021-00072

Handläggare:
Carina Gustafsson

Riktlinjer socialtjänstlagen (SoL)

Förslag till beslut

1. **att** omsorgsnämnden ska anta förvaltningens förslag om Riktlinjer för biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen (2001:453) inom omsorgsnämnden i Uppsala kommun.

Ärendet

I januari 2020 påbörjades ett arbete med att ta fram riktlinjer för biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa en mer jämlik och rättssäker biståndsbedömning.

Riktlinjerna utgår från socialtjänstlagen (2001:453) och ska vara ett stöd för biståndshandläggare vid bedömning av rätt till insatser för enskilda som ansöker om insatser hos omsorgsnämnden. Riktlinjerna ska ses som ett stöd. Rätten till insats prövas alltid och i varje enskilt fall individuellt.

Den ursprungliga planen var att förslaget skulle kunna presenteras i maj 2020. Pandemin har dock fördröjt arbetet.

Beredning

Representanter från myndighetens samtliga enheter har deltagit i arbetet med riktlinjerna. Förslaget har skickats på remiss till enhetschefer och specialisthandläggare inom myndigheten, till tjänstepersoner inom omsorgsnämndens utförare i egen regi samt till tjänstepersoner inom avdelningen för systemledning. Utöver ovan nämnda tjänstepersoner inom kommunen har förslaget även remitterats till Uppsala Funktionsrättsrörelse.

Myndigheten inför för närvarande arbetsmetoden Individens behov i centrum (IBIC), vilket på sikt kan komma att påverka riktlinjernas innehåll. Detta innebär att det finns en medvetenhet om behovet av att följa utvecklingen av införandet av IBIC samt att följa upp riktlinjerna i sin helhet.

Föredragning

Riktlinjerna innehåller en allmän del om handläggning, därefter följer ett avsnitt för varje enskilt insatsslag. Riktlinjerna är indelade i insatser för personer över 18 år respektive insatser för barn och ungdomar. Syftet med denna uppdelning är att i vissa delar kan olika bedömningar behöva ske beroende på om det är ett barn eller en vuxen person som söker insatsen.

Riktlinjer är ett stöd vid bedömningen av insatser och ersätter inte den individuella bedömningen som sker i varje enskilt ärende. Dock är riktlinjerna ett stöd för en än mer rättssäker handläggning och bedömning av insatser.

Konsekvenser för jämställdhet, tillgänglighet och barnperspektivet

Riktlinjerna syftar till att stärka en rättssäker handläggning och förslaget bedöms inte ha några negativa konsekvenser inom nämnda områden.

Ekonomiska konsekvenser

Att anta riktlinjer för biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen (2001:453) förväntas bidra till budget i balans genom att tydliggöra syfte med insatser och en mer likartad biståndsbedömning.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 8 mars 2021
- Bilaga, Riktlinjer för biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen (2001:453) inom omsorgsnämnden i Uppsala kommun

Vård- och omsorgsförvaltningen

Lenita Granlund
Förvaltningsdirektör

Datum:

Diarienummer:

Normerande styrdokument

2021-03-24

OSN-2021-00072

Beslutsfattare:

Omsorgsnämnden

Dokumentansvarig:

Enhetschef myndighet

Riktlinjer för biståndsbedömning

Biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen (2001:453) inom omsorgsnämnden i Uppsala kommun

Policy

Riktlinje

Rutin

Vägledning

Innehåll

Syfte	5
Omfattning.....	5
Omsorgsnämndens ansvar	5
Lagbestämmelser och krav	6
Socialtjänstlagen	6
Skälig levnadsnivå.....	6
Rätten att ta ut avgifter	7
Ansvarsfördelning mellan kommuner enligt SoL	7
Hälso- och sjukvård samt egenvård	8
Hälso- och sjukvård	8
Egenvård.....	8
Samordnad individuell plan – SIP	9
Synpunkter och klagomål.....	9
Lex Sarah.....	10
Ställföreträdare, ombud och stödperson	11
Våld i relation.....	11
Språk och förvaltningsområde	11
Tolk	11
Minoriteter och minoritetsspråk.....	11
Migrationsverket.....	12
Ärenden som gäller barn och ärenden som gäller vuxna där barn finns närvarande.12	
Barnkonventionen	12
Barnperspektivet.....	13
Särskilt om insatser riktade till barn	13
Misstanke om barn som far illa	14
Handläggning	14
Allmänna krav på handläggningen.....	14
Bedöma behov.....	14
Bedömning vid ansökningar om förhandsbesked	15
Allmänna bedömningsgrunder	16
Val av insatsform	16
Hushållsgemenskap.....	16
Skötsel av djur.....	16
Beslut	17
Beställning.....	17
Verkställighet av beviljade insatser	17
Val av utförare.....	17

Omkostnader	18
Skjuts i egen bil av personal, få skjuts av personal i utförarens bil	18
Uppföljning av beviljade insatser	18
Insatser riktade till barn och ungdom under 18 år	19
Annat personligt utformat stöd (APUS).....	19
Bedömningsgrunder	19
Verkställighet	19
Avlösning	19
Bedömningsgrunder	20
Verkställighet	20
Ledsagning	20
Bedömningsgrunder	20
Verkställighet	21
Kontaktperson	21
Bedömningsgrunder	21
Verkställighet	22
Korttidsvistelse i olika former.....	22
Korttidshem	22
Kontaktfamilj	22
Bedömningsgrunder.....	22
Verkställighet	23
Boende för barn och unga	23
Insatser riktade till personer över 18 år	24
Avlösarservice	24
Bedömningsgrunder	24
Verkställighet	24
Boendestöd	24
Bedömningsgrunder.....	25
Verkställighet	25
Bostad med särskild service/särskilt boende.....	25
Bedömningsgrunder	25
Verkställighet	27
Boendekarriär	27
Hemtjänst	27
Serviceinsatser.....	28
Omvårdnadsinsatser.....	30
Trygghetslarm.....	32
Hemtjänst till föräldrar med minderåriga barn	32
Verkställighet	32

Hemtjänst i form av stöd i assistanslikande form (STASS)	33
Bedömningsgrunder	33
Verkställighet	33
Kontaktperson	34
Bedömningsgrunder	34
Korttidsboende/korttidsvård och växelvård med inriktning omvårdnad	35
Bedömningsgrunder	35
Korttidsboende socialpsykiatri	36
Korttidsboende i form av träningsboende	36
Bedömningsgrunder	36
Hem för vård eller boende (HVB)	37
Bedömningsgrunder	37
Övriga korttidsboenden	37
Verkställighet	38
Ledsagning	38
Bedömningsgrunder	38
Verkställighet	39
Läshänvisningar	40
Lagar och författningar	40
Övrigt	40
Relaterade dokument.....	40

Syfte

Dokumentet är ett stöd i handläggningen och ska ge enskilda ökad rättssäkerhet och samtidigt säkerställa att beslut om insatser fattas utifrån behovsgrund och på likartade grunder. Handläggningen sker alltid med beaktande av omständigheterna i det individuella fallet. Nämndens uppdrag är att verka för att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull gemenskap med andra.

Omfattning

Den här riktlinjen gäller för biståndshandläggare inom vård- och omsorgsförvaltningens myndighet vid handläggning utifrån omsorgsnämndens ansvar. Riktlinjen används framför allt av de biståndshandläggare som arbetar för nämnden och fattar myndighetsbeslut efter individuella bedömningar av enskildas behov. Riktlinjen ska tillämpas för ansökningar och utredningar enligt socialtjänstlagen.

Omsorgsnämndens ansvar

Omsorgsnämnden i Uppsala kommun ansvarar för

- uppgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- uppgifter enligt socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) i ordinärt eller särskilt boende för personer under 65 år som är i behov av bistånd på grund av fysisk eller psykisk funktionsnedsättning eller sjukdom, samt för personer över 65 år som är i behov av bistånd på grund av psykisk funktionsnedsättning
- uppgifter avseende det kommunala åtagandet enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) (HSL) för personer under 65 år och för personer över 65 år som omfattas LSS eller har en psykisk funktionsnedsättning
- anhörigstöd till anhöriga till personer med funktionsnedsättning, som vårdar eller stödjer en närstående
- sysselsättningsinsatser för personer med psykisk funktionsnedsättning. I de fall psykisk funktionsnedsättning och missbruk förekommer i kombination har nämnden ansvar för att tillgodose behov där den psykiska funktionsnedsättningen utgör den huvudsakliga problematiken.

Ibland kan en enskild behöva hjälp och stöd från flera nämnder. Det kan då bli aktuellt för nämnderna att, med den enskildes samtycke, samverka i frågor som rör stöd, hjälp och behandling.

Lagbestämmelser och krav

I denna skrift återges lagtext. Det är dock viktigt att vara medveten om att lagändringar kan ske, och den som tillämpar lag bör alltid kontrollera i gällande författningssamling att inte några justeringar har gjorts.

Det kan även finnas andra lagar och regler av betydelse för avgörandet av en specifik fråga som inte anges här. Förutom de lagar och förordningar som finns på området regleras verksamheten även av föreskrifter från framför allt Socialstyrelsen. Det är viktigt att nämndens medarbetare håller sig uppdaterade på de föreskrifter som finns och tar del av det utbildningsmaterial som Socialstyrelsen tillhandahåller för verksamhetsområdet. Vård- och omsorgsförvaltningen följer även rättsutvecklingen genom att ta del av rättsfall, uttalanden från tillsynsmyndigheter etcetera i den mån dessa kan vara vägledande för verksamheten.

Socialtjänstlagen

Grunden för rätten till bistånd formuleras i 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) (SoL). Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Enligt 5 kap 7 § SoL ska socialnämnden även verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Rätt till bistånd föreligger endast om den enskildes behov faktiskt inte tillgodoses på annat sätt. Det måste dock alltid göras en individuell bedömning vid prövning av rätt till bistånd. Den enskilde har i första hand ett eget ansvar för sitt liv och sina förhållanden i övrigt. Först när den enskilde inte kan tillgodose sitt behov kan insatser ges med stöd av SoL. Vid varje ny ansökan görs en ny prövning av rätten till bistånd.

Skälig levnadsnivå

De insatser som beviljas ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Av lagens förarbeten framgår bland annat att begreppet blir ett uttryck för vissa minimikrav på insatsen vad gäller kvaliteten. Vidare framgår att tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå kan ske mot bakgrund av rättighetsbestämmelsens grundläggande syfte, vilket är att vara en yttersta garanti för medborgarnas livsföring i olika avseenden (Prop. 2000/01:80 s 91). Det finns inte någon vedertagen definition av begreppet skälig levnadsnivå, däremot finns begreppen skälig och levnadsnivå definierade var för sig.

Skälig (Svenska akademins ordbok 2009): rimlig, rättvis, billig, godtagbar samt överensstämmande med en normal och naturlig uppfattning om vad som är lämpligt.

Levnadsnivå (Nationalencyklopedin 2014): Levnadsnivå jämföras med levnadsstandard vilket definieras som ett begrepp som avser individens materiella standard samt icke-materiella faktorer som påverkar individens livskvalitet).

Rätten att ta ut avgifter

I 8 kap socialtjänstlagen regleras kommunernas rätt att ta ut avgifter för insatser som beviljas enligt samma lag. Avgifterna får inte överstiga kommunens självkostnad. För mer information kring hur avgiften beräknas hänvisas till dokumentet

”Tillämpningsanvisningar för avgifter inom omsorgerna om äldre och personer med funktionsnedsättning i Uppsala kommun” som antas av äldrenämnden och omsorgsnämnden, och revideras årligen. På www.uppsala.se finns även möjlighet att utifrån egna uppgifter få fram en beräkning av sin avgift. Beräkningen är preliminär och är inte att anse som något löfte eller beslut om viss avgift. Avgiftsutrymmet bestäms slutligt genom ett beslut som skickas hem till den enskilde.

De avgifter som tas ut är fastställda av kommunfullmäktige. Kommunfullmäktiges beslut om generella avgiftsprinciper och avgiftens storlek kan bara överklagas genom kommunalbesvär. Överklagan ska göras inom tre veckor från och med kommunfullmäktiges beslut. Det individuella avgiftsbeslutet för varje person kan däremot överklagas genom förvaltningsbesvär vilket innebär att förvaltningsdomstol gör en individuell prövning av nämndens rätt att ta ut avgift i det enskilda fallet. Enskilda har också rätt till omräkning och nytt beslut om inkomster eller utgifter ändras på sätt som påverkar avgiftsutrymmet

Ansvarsfördelning mellan kommuner enligt SoL

Bosättningskommunens ansvar

För att ingen enskild ska riskera att hamna mellan stolarna finns regler om vilken kommun som ansvarar för en enskild enligt 2a kap SoL. Huvudregeln för ansvarsfördelningen framgår av 2a kap 3 § SoL. Ansvaret för den enskilde ligger hos bosättningskommunen. Med bosättningskommun avses den kommun där den enskilde är bosatt.

Begreppet bosatt är inte alltid helt enkelt att tolka. Att den enskilde är folkbokförd på en viss adress kan vara en indikation på att den enskilde är bosatt på adressen, men folkbokföringsadressen är inte avgörande. Snarare bör man se till att enskilda ska anses bosatta där han eller hon ”kan antas komma att tillbringa sin regelmässiga dygnsvila”. Som bosättningskommun räknas därutöver den kommun som den enskilde har starkast anknytning till, oavsett om han eller hon är bosatt i en annan kommun.

En vistelse i en annan kommun kan leda till att bosättningskommunen ändras, beroende på den enskildes avsikter. En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska begära detta hos den andra kommunen. En sådan begäran ska vara skriftlig. Den kommun som får en sådan begäran ska skriftligen svara och ange sin inställning. Vid bedömningen av om en överflyttning ska ske ska hänsyn tas till om den enskilde har starkast anknytning till den andra kommunen och om det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt. Detta framgår av 2a kap 10 § SoL. Om kommunerna inte kommer överens finns det möjlighet att ansöka om överflyttning hos IVO.

Tillfällig vistelse i annan kommun

Om personer som är bosatta i Uppsala kommun och som har beviljade insatser från omsorgsnämnden planerar att vistas kortare tid (högst sex månader) i annan kommun och under vistelsen behöver stöd i vistelsekommunen finns det möjlighet att få sina

insatser utförda där. Biståndshandläggare i bosättningskommunen ombesörjer ansökan. Vistelsekommunen begär ersättning från Uppsala kommun gällande utförd tid.

Hälso- och sjukvård samt egenvård

Hälso- och sjukvård

Insatser som omfattas av hälso- och sjukvårdens insatser upp till sjuksköterskenivå kan ges till en enskild oavsett om denne omfattas av SoL eller LSS. Dessa insatser styrs av en egen lag, hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Invånare som behöver hälso- och sjukvård i hemmet kan få kommunal hemsjukvård om de har behov av hälso- och sjukvård i mer än 14 dagar, har fyllt 17 år och inte på egen hand eller med stöd kan uppsöka vårdcentral. Inom kommunen utförs hälso- och sjukvård av legitimerad personal; sjuksköterskor, arbetsterapeuter och sjukgymnaster/fysioterapeuter samt av övrig personal efter instruktion eller delegering från sjuksköterska, arbetsterapeut eller sjukgymnast/fysioterapeut. Sjuksköterska finns tillgänglig dygnet runt. För insats av arbetsterapeut har kommunen ansvar från första dagen. Kommunen ansvarar för individuellt förskrivna hjälpmedel för personer över 21 år inom området rörelsehinder, personlig vård och kognition.

För att få hemsjukvård gör vårdcentralen först en bedömning av individens behov och sedan görs en samordnad vårdplanering tillsammans med den kommunala hemsjukvården. (Undantaget är personer placerade på HVB-hem, där regionen har ansvaret för all hälso- och sjukvård.)

Arbetsterapeuten, fysioterapeuten/sjukgymnasten och sjuksköterskan samarbetar med personal vid hemtjänst och särskilda boenden. Det kan till exempel handla om hjälpmedelsförskrivning, hjälp med olika behandlingar, träning i vardagssituationer eller läkemedelshantering.

Vård i samverkan (ViS) är en överenskommelse avseende hälso- och sjukvård mellan Region Uppsala och kommunerna i Uppsala län. Överenskommelsen handlar om samverkan och ansvar när det gäller personer med behov av hälso- och sjukvård, inklusive habilitering, rehabilitering och medicintekniska hjälpmedel. Samtliga dokument som beskriver hur Region Uppsala och kommunens utförare ska samverka finns publicerade i Region Uppsalas dokumenthanteringssystem DocPlus.

Egenvård

Egenvård är en hälso- och sjukvårdsåtgärd som legitimerad yrkesutövare bedömt att patient själv kan utföra. Om patienten behöver praktisk hjälp för att utföra egenvården, ska den behandlande legitimerade yrkesutövaren samråda med den eller de närstående som ska hjälpa patienten, ansvarig nämnd inom socialtjänsten eller ansvarig befattningshavare hos en annan aktör. Bedömningen ska dokumenteras i patientens journal och en kopia lämnas till patienten som underlag till ansökan. Egenvården ska planeras, följas upp och omprövas av den som gjort bedömningen. När bedömningen görs i samband med vårdplanering vid in- och utskrivning av patienter i slutna vård ansvarar den behandlande läkaren för att göra bedömningen av om hälso- och sjukvårdsåtgärden kan utföras som egenvård. Bedömningen ska alltid göras i samråd med patienten, utifrån respekt för dennes självbestämmande och integritet samt behov av trygghet och säkerhet. Bedömningen ska utgå från patientens fysiska och psykiska hälsa samt dennes livssituation och utgöra ett sakkunnighetsutlåtande för sociala

insatser. Beslut om egenvård kan inte överklagas. Även en fast vårdkontakt ska utses i samråd med patienten.

I de fall då den enskilde bedömts kunna åläggas ansvaret, men där det trots detta finns behov av att den enskilde får fysiskt stöd för att kunna utföra uppgiften, kan insatser enligt SOL eller LSS beviljas.

Samordnad individuell plan – SIP

SIP är en vård- och omsorgsplan som beskriver insatser/åtgärder som den enskilde har behov av från både hälso- och sjukvård (inklusive psykiatri) och socialtjänst och som tagits fram genom samordnad vård- och omsorgsplanering. Professionerna inom regionen och kommunerna, är skyldiga att ta fram planer tillsammans med den enskilde. Från kommunen ska en legitimerad yrkesutövare medverka i överrapportering/planering när behov av kommunal hemsjukvård finns. I SIP ska det framgå, vilka insatser som behövs, vilka insatser respektive huvudman ska svara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommun eller Regionen samt vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

Synpunkter och klagomål

Synpunkter och klagomål är en viktig del i det systematiska förbättringsarbetet. Synpunkterna tas om hand och hanteras såväl individuellt som i ett större perspektiv. Om utföraren genomför insatser på ett bristande sätt eller i strid med den enskildes beslut eller nämndens avtal tar handläggaren i första hand en kontakt med utföraren för att säkerställa att den enskilde får det som han eller hon har rätt till. Inkomna synpunkter tas även om hand ur ett systematiskt perspektiv, där bristande genomförande kan leda till sanktioner eller – om det gäller särskilt allvarliga synpunkter – hävande av avtalet mellan nämnden och utföraren. Synpunkter kan även handla om nämndens handläggning av ärenden, exempelvis i fråga om handläggningstider, bristande rutiner eller bemötandefrågor.

Som en del i att vara en lärande organisation är synpunkter och klagomål en viktig del i nämndens strävan efter att hela tiden förbättra och utveckla verksamheten. Synpunkter och klagomål är, tillsammans med eventuella lex-Sarah-rapporter, viktiga verktyg för att organisationen ska kunna hitta sina egna brister och åtgärda dem.

Synpunkter som rör rena bedömningsfrågor hanteras i normalfallet inte inom ramen för nämndens synpunktshanteringsystem. En enskild som är missnöjd med nämndens bedömning i ett enskilt ärende kan överklaga beslutet och få detta överprövat av domstol.

Synpunkter tas emot via webbförmulär (se www.uppsala.se) eller muntligt/skriftligt. Synpunkter kan lämnas till samtliga tjänstepersoner inom organisationen, som i förekommande fall ansvarar för att synpunkten registreras i synpunktshanterings-systemet.

En enskild som anser att det finns allvarliga brister i socialtjänstens verksamheter kan framföra sitt klagomål till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), som är tillsynsmyndighet över dessa verksamheter. Ett klagomål kan anmälas direkt på IVO:s hemsida (se www.ivo.se). IVO bedömer de uppgifter som inkommit, vilket kan leda till att IVO begär ett yttrande från nämnden eller att ett tillsynsärende öppnas för att granska nämndens verksamhet. Enskilda som anser sig ha blivit felaktigt behandlade av en

myndighet eller en tjänsteman i samband med handläggningen av ett ärende kan även vända sig till Justitieombudsmannen (JO) (se www.jo.se). JO:s uppdrag är att granska myndigheter och övervaka att den offentliga makten utövas i enlighet med de lagar och regler som gäller.

Lex Sarah

För att förbättra kvaliteten inom verksamheter som avser insatser enligt SoL finns en lagstadgad skyldighet för alla som arbetar inom området – oavsett om det rör utförandet eller utredning och beslutsfattande – att uppmärksamma sin verksamhet på brister som medför att den enskilde utsätts för ett missförhållande eller riskerar att utsättas för ett missförhållande (SOSFS 2011:5). Ett missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande ska avhjälpas och utredas i syfte att hitta brister i verksamheten och rätta till dem så att missförhållanden inte uppstår. Om missförhållandet är allvarligt ska händelse även anmälas till IVO.

Exempel på händelser i den utförande verksamheten som utgör missförhållanden kan vara

- fysiska, psykiska eller sexuella övergrepp
- ekonomiska övergrepp eller utnyttjande av den enskildes ekonomiska utsatthet
- brister i bemötande av anställda med flera
- brister i utförande av insatser (insatser som utförts felaktigt eller inte alls)
- bristande integritetsskydd för personuppgifter eller felaktig/bristande hantering av reglerna om sekretess och tystnadsplikt
- brister i fysisk miljö, utrustning och teknik.

Exempel på händelser i myndighetsutövningen som utgör missförhållanden kan vara

- att barns rätt inte tillvaratas genom bristande information och bristande möjligheter för barnet att framföra sina åsikter
- att den enskildes ansökan hanteras felaktigt (till exempel genom att den inte tas emot, inte utreds eller inte avslutas med ett beslut)
- felaktig handläggning (till exempel genom oskäligt lång handläggningstid, bristande kommunikering enligt 25 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) eller att den enskilde inte får skriftligt beslut om avslag eller att gynnande beslut ändras på ett otillåtet sätt)
- bristande integritetsskydd för personuppgifter eller felaktig/bristande hantering av reglerna om sekretess och tystnadsplikt
- brister i bemötande av anställda.

En anmälan av en händelse enligt lex Sarah kan bara göras inom den egna verksamheten. Enskilda personer, företrädare eller andra myndigheter/företag som nämnden kommer i kontakt med i sin verksamhet kan således inte göra en lex Sarah-anmälan avseende en händelse som skett hos nämnden. Inte heller kan nämnden göra en lex Sarah-anmälan avseende en händelse som skett till exempel hos en privat utförare. En sådan händelse bör dock naturligtvis uppmärksammas hos den verksamhet där händelsen skett, så att tjänstepersoner i verksamheten kan bedöma om händelsen är sådan att en rapport bör göras.

Den lagstadgade skyldigheten innebär att den tjänsteman som noterar ett missförhållande – även om tjänstemannen själv inte varit involverad i själva händelsen – ska rapportera denna inom verksamheten. Omsorgsnämnden har särskilda rutiner och

mallar för hanteringen av utredningar och bedömningar enligt lex Sarah. En utredning ska inriktas på vad som blivit fel, varför det hände och vad man kan göra för att förhindra att det händer igen.

Ställföreträdare, ombud och stödperson

För att kunna inleda en utredning enligt SoL krävs att den enskilde själv ansöker om bistånd eller att nämnden efter en anmälan eller uppgift som inkommit på annat sätt inleder en utredning. Insatser enligt SoL kan inte ges mot den enskildes vilja. I praktiken innebär detta att den enskilde måste samtycka till att en utredning görs.

Det är dock inte alltid möjligt för den enskilde att ensam ta tillvara sin rätt. Den enskilde kan behöva hjälp av ett ombud, en ställföreträdare eller en stödperson för att framföra sin ansökan.

Våld i relation

Personer som utsätts för hot och våld ska särskilt uppmärksammas utifrån de behov som dessa individer har (SOSFS 2014:4). För omsorgsnämnden är det viktigt att dessa frågor tas på största allvar och att alla handläggare har kunskap om på vilket sätt de ska arbeta med frågor om utsatthet för våld, hot och annan brottslighet. I Uppsala kommun är det socialnämnden som har ansvaret för samordningen av frågor kring våld i nära relationer. I dessa fall är det särskilt viktigt att en helhetsbedömning görs av den enskildes situation. I de fall samverkan krävs ska detta ske med hänsyn till den enskildes önskemål och med beaktande av den sekretess som råder mellan nämnderna kring den enskilde.

Språk och förvaltningsområde

Tolk

När en person inte behärskar det svenska språket eller är allvarligt hörsel- eller talskadad ska myndigheter anlita tolk om det behövs. Biståndshandläggaren ska förvissa sig om att den enskildes uppgifter och synpunkter kommer fram och att den enskilde kan tillgodogöra sig den information som lämnas. Såvida inte en fullständig förståelse i kommunikationen kan säkerställas på annat sätt bör auktoriserad tolk anlitas. Vid anlitan av tolk kan hänsyn ibland behöva tas till valet av tolk. Den tolk som anlitas bör inte känna till den enskilde på ett sätt som innebär att den enskildes integritet riskerar att kränkas. Tolken kan närvara vid mötet personligen eller via telefon.

Minoriteter och minoritetsspråk

Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Förvaltningsområde för finska

Uppsala kommun ingår i förvaltningsområdet för finska. Det innebär att enskilda har rätt att använda finska vid muntliga och skriftliga kontakter med nämnden i enskilda ärenden där nämnden fattar beslut, samt erhålla muntligt svar på samma språk. Enskilda har också rätt att begära skriftlig översättning av beslut och motivering. Uppsala kommun ska, i egenskap av förvaltningsområde, se till att det finns personal tillgänglig som kan tillgodose kommunmedborgarnas önskan att kontakta myndigheten på finska.

Migrationsverket

Migrationsverket har det övergripande ansvaret för mottagandet av asylsökande. För asylsökande och andra personer som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande med flera (1994:137) (LMA) finns särskilda bestämmelser om bistånd i den lagen. Asylsökande har normalt ingen rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner som motsvaras av det bistånd som individen har rätt till enligt LMA.

Kommunen kan dock vara skyldig att ge andra former av bistånd med stöd av SoL om detta bistånd inte kan ges med stöd av LMA. Avgörande för frågan om kommunen eller Migrationsverket är ansvarig för att tillgodose biståndsbehovet för en asylsökande är om den sökta insatsen utgör en förmån som motsvarar det bistånd som utges med stöd av LMA eller inte

Ärenden som gäller barn och ärenden som gäller vuxna där barn finns närvarande

Barnkonventionen

FN:s konvention om barns rättigheter, också kallad barnkonventionen, antogs av FN:s generalförsamling 1989. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och den första januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Barnkonventionen syftar till att ge barn, oavsett bakgrund, rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals.

Konventionen definierar barn som varje människa under 18 år och innehåller fyra grundläggande principer som anses vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar.

I artikel 2 regleras principen om alla barns lika värde och rättigheter. Inget barn får diskrimineras och konventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.

I artikel 3 anges principen att barnets bästa ska beaktas vid alla åtgärder som rör barnet. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och utifrån de specifika omständigheterna vid varje prövning. Hänsyn ska tas till barnets egen åsikt.

Artikel 6 handlar om barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Detta omfattar inte bara fysisk hälsa utan även om barnets andliga, moraliska, psykiska och sociala utveckling.

Artikel 12, som utgör den fjärde huvudprincipen, handlar om barns rätt att uttrycka sina åsikter, att själv bilda sig en uppfattning och att få sina åsikter beaktade i frågor som rör honom eller henne.

De övriga artiklarna brukar kallas för sakartiklar, som slår fast vilka rättigheter varje barn ska ha. Det har dock poängterats att barnkonventionen måste ses som en helhet och att sakartiklarna ska läsas som en helhet och i ljuset av de fyra huvudprinciperna.

Barnperspektivet

All verksamhet som rör barn ska vila på de grundläggande bestämmelserna i gällande lagstiftning och i FN:s barnkonvention, som har ratificerats av Sverige. Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade.

Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och bli lyssnade på enligt artikel 12 i barnkonventionen. Detta gäller även enligt artikel 7 punkt 3 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, där det särskilt anges att barn med funktionsnedsättning ska ha rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem. Deras åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till individens ålder och mognad på lika villkor som för andra barn. De ska erbjudas stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder för att utöva denna rättighet. Detta förutsätter dels samtalstid för kontaktskapande och kommunikation, dels kunskap och kompetens kring vilka konsekvenser barnets funktionsnedsättning kan få för samtalet.

Vid utredningar som rör barn ska barnets vilja synliggöras och utgöra en del av beslutsunderlaget för att bedöma vad som är barnets bästa. En kartläggning av barnets situation ska göras. En analys av såväl positiva som negativa konsekvenser av ett beslut bör redovisas. En prövning av vad som är barnets bästa ska göras och redovisas. Barnets behov ska vara utgångspunkten vid prövning av vad som är barnets bästa och barnets vilja ska synliggöras och uppmärksammas. Om ett beslut fattas där andra intressen än barnets vilja har vägt tyngre ska detta motiveras. Handläggaren ska i utredningen dokumentera på vilket sätt överväganden om barnets bästa har gjorts. Barnets egen åsikt ska dokumenteras. Om barnet inte har tillfrågats under utredningen ska handläggaren särskilt dokumentera varför så inte skett. I ärenden som rör barn ska handläggaren också informera föräldrarna till barnet om barnets rätt att komma till tals och rätten att uttrycka en annan uppfattning än den föräldrarna eller företrädaren eventuellt har. Ett samtal med barnet ska ske förutsättningslöst och utan att handläggaren, föräldern eller företrädaren försöker att påverka barnet i någon riktning.

Barns rätt till delaktighet i vård och omsorg består av tre olika delar

- barns rätt till information
- barns rätt att komma till tals och bli lyssnat på
- barns rätt till inflytande och självbestämmande.

Den ena nivån är en förutsättning för nästa. Det vill säga barnets rätt till information är en förutsättning för att barnet ska kunna uttrycka sina åsikter i frågan. Att komma till tals och bli lyssnat på är i sin tur en förutsättning för att barnet ska kunna få inflytande och i vissa fall själv bestämma i en fråga.

Särskilt om insatser riktade till barn

När det gäller insatser som riktas till barn måste handläggaren göra en bedömning av barnets behov och det s.k. föräldraansvaret. Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har, liksom andra vårdnadshavare, ansvar för barnet och för att dennes behov blir tillgodosedda. När barnets behov överstiger vad som kan anses ingå i föräldraansvaret har barnet dock rätt till insatser för det överskjutande behovet. För mer

information om insatser riktade till barn se avsnittet *Insatser riktade till barn och ungdom under 18 år* på sida 19.

Handläggaren måste, vilket nämnts ovan, ta hänsyn till barnets bästa och dess egen inställning i åtgärder som rör barnet. Åtgärder får inte heller, i normalfallet, vidtas utan att båda vårdnadshavarna har samtyckt till det.

Misstanke om barn som far illa

Tjänstepersoner som arbetar inom myndigheter vars verksamhet berör barn och unga är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Det krävs inte att den som gör anmälan är säker på att barnet far illa, det räcker med en misstanke. En första anmälan är ofta en förutsättning för att socialnämnden ska få en kännedom om ett barn som far illa och kunna utreda barnets situation och behov av skydd och/eller stöd. En sådan anmälan bör göras skriftligt, även om det i vissa fall kan vara lämpligt att även ta en muntlig kontakt med handläggare hos socialnämnden. Skyldigheten att anmäla misstankar till socialnämnden innebär att sekretessen till skydd för den enskilde bryts. Barnets skyddsbehov anses i dessa fall väga tyngre än det eventuella intrånget i integritet som ett brytande av sekretessen kan innebära.

Handläggning

Allmänna krav på handläggningen

Myndigheter är skyldiga att handlägga ärenden snabbt, enkelt och billigt, så länge det kan ske utan att den enskildes rättssäkerhet riskeras. Myndigheten ska sträva efter att skriva utredningar, beslut och andra dokument på ett sätt som är lätt att förstå.

Myndigheten är skyldig att motivera sina beslut i ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda. Det finns dock undantag där motivering inte krävs, till exempel om beslutet inte går den enskilde emot eller om det av annan anledning anses uppenbart obehövt, eller om ärendet är så brådskande att det inte finns tid att utforma skälen. En enskild ska underrättas om myndighetens beslut och ska informeras om hur beslutet kan överklagas för det fall beslutet har gått den enskilde emot.

Med handläggning avses alla de åtgärder som vidtas från det att ett ärende inleds genom en ansökan eller en anmälan till dess att det avslutas genom ett beslut. Grundläggande regler om hur en myndighet ska handlägga ärenden finns i förvaltningslagen (2017:900) (FL). Förvaltningslagens bestämmelser om handläggning kompletteras av bestämmelser till exempel i SoL. Av 9 § FL framgår bland annat att alla ärenden där enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Bedöma behov

Det är den enskilde själv som i ansökan, med handläggarens hjälp, ska definiera vilka behov som ska utredas och bedömas. Den information som inhämtas till utredningen hämtas med den enskildes samtycke. När tillräckligt material är inhämtat i ärendet för att göra en bedömning av om till exempel bistånd enligt SoL ska beviljas eller inte gör

biståndshandläggaren en bedömning av detta. Handläggaren måste således göra bedömningen utifrån det material som den enskilde samtycker till att handläggaren får. Det bör dock påpekas att det är den enskilde som ska visa att ett behov föreligger, vilket innebär att det även ligger i den enskildes intresse att handläggaren får del av relevanta uppgifter så att beslutsunderlaget ger en rättvis bild av den enskildes behov och situation.

Det finns få angivna insatser i SoL och lagstiftarens mening har varit att kommunerna själva har frihet att utforma insatser efter medborgarnas behov. Det är den enskildes behov som ska styra bedömningen, inte utbudet av insatser hos kommunen. Vid bedömningen av ansökningar enligt socialtjänstlagen ska handläggaren göra en sammanvägd bedömning av behovet, den enskildes egna resurser och omständigheterna i övrigt, det vill säga ha en helhetssyn. Ibland behövs endast vissa moment i en insats för att tillgodose ett behov, och det är viktigt att tillvarata de förmågor som den enskilde fortfarande har. Vissa behov kan kräva flera olika insatser för att fullt ut tillgodoses.

Handläggaren ska i bedömningen motivera sitt ställningstagande så att den enskilde förstår vad beslutet grundar sig på. Detta är särskilt viktigt om beslutet innebär att den enskilde helt eller delvis fått avslag på sin ansökan. Handläggaren ska i bedömningen tänka på att använda sig av ett språk som är lättförståeligt, men ändå korrekt.

Bedömning vid ansökningar om förhandsbesked

I SoL regleras även hur ansökningar ska hanteras som inkommer från personer som vill flytta till kommunen. Om en sådan ansökan inkommer ska handläggaren utreda ärendet som om den enskilde var bosatt i inflyttningkommunen. Handläggaren ska göra bedömningen i två led, där det första ledet handlar om bedömningen av om den enskilde uppfyller de krav som ställs för att den enskilde ska ha rätt till förhandsbesked, och det andra ledet handlar om bedömningen av om den enskilde rent faktiskt har rätt till de insatser som han eller hon har ansökt om.

Reglerna i SoL anger att den som på grund av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser och därför inte kan bosätta sig i en ny kommun utan att få den insats som ansökan avser har rätt att ansöka om dessa utan att vara bosatt i den aktuella kommunen.

Vidare anger reglerna i SoL att den som på grund av våld eller övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan de insatser som ansökan avser har rätt att ansöka om dessa utan att vara bosatt i den aktuella kommunen.

I förarbeten till SoL anges att med omfattande vård- och omsorgsinsatser menas kontinuerliga insatser som behöver ges dygnet runt för att tillgodose behov av personlig omvårdnad, tillsyn, skydd och sjukvård. Hjälptjänst i form av städning, inköp, matlagning och liknande service är inte att anse som omsorgsinsatser och kan inte åberopas för att ha rätt att ansöka om insatser i annan kommun (Prop. 1996/97:124 s 175). Handläggaren ska således i dessa fall pröva om behoven är varaktiga och om det är fråga om sådana omfattande vård- eller omsorgsinsatser som avses, för att ta ställning till om den enskilde omfattas av rätten att ansöka om insatser i Uppsala kommun trots att han eller hon har en annan bosättningskommun.

Allmänna bedömningsgrunder

Val av insatsform

I vissa fall kan situationen uppstå att den enskilde gärna vill ha en viss typ av insats för att få sitt behov tillgodosett. Det kan till exempel vara fallet om den enskilde gärna vill bo kvar hemma med hemtjänst trots att han eller hon i och för sig uppfyller kriterierna för att bli beviljad särskilt boende.

När det gäller utformandet av hjälpinsatser sägs det bland annat så här i förarbeten till SoL:

Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga måste en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det kan enligt regeringens mening inte finnas en obegränsad frihet för den enskilde att välja sociala tjänster oberoende av kostnad. (Prop. 2000/01:80 s 91)

Detta innebär att det ibland kan bli aktuellt för handläggaren att avslå den insats som den enskilde själv önskar, med hänvisning till att nämnden kan erbjuda en annan insats som är lämpligare och mer kostnadseffektiv.

Hushållsgemenskap

Makar har ett gemensamt ansvar för praktiska bestyr i hemmet enligt 1 kap 2 och 4 §§ äktenskapsbalken (1987:230) (ÄktB). Hemtjänsten eller boendestödet ska i princip inte ta över den icke biståndsbehövande maken eller makans ansvar för det gemensamma hushållet. Mer omfattande omsorgsbehov anses däremot inte ligga inom detta ansvar. Därför kan direkta vård och omsorgsinsatser bedömas vara av sådan karaktär att man inte kan begära att maken eller maken tar ansvar för dessa insatser.

Samma principer som för makar ska tillämpas för

- sammanboende par
- par som ingått partnerskap
- personer som delar hushåll
- inneboende
- personer med hemmavarande barn över 18 år.

Om sökande är inneboende eller hyr ut delar av bostaden till andra omfattar beslutet endast den sökande. Vid städ – ens eget rum städas varje gång och gemensamma utrymmen som vardagsrum, kök och badrum varannan gång.

Skötsel av djur

Socialtjänstlagen innebär endast rätt till bistånd för att den enskilde ska uppnå skälig levnadsnivå. Det innebär att den enskildes livsval i vissa fall inte omfattas av biståndsramen. Endast i mycket sällsynta fall kan husdjur anses nödvändiga för den enskildes livsföring och därmed berättiga till bistånd. Utgångspunkten för den som bor hemma med husdjur är att ägaren har det fulla ansvaret för sitt husdjur. Det innebär att nämnden inte beviljar hjälp med till exempel rastning, utfordring eller liknande åtgärder som syftar till att tillgodose behoven hos husdjuret.

Enligt äldrenämndens policy för djur i vården är husdjur tillåtna vid kommunens vårdboenden där äldrenämnden har tecknat avtal. Ägaren ska även då ha det fullständiga ansvaret och kunna ta hand om djuret. Fullständigt ansvar innebär inköp av mat, ge mat, rastning, veterinärbesök, rengöring av till exempel kattlåda samt städning/renhållning. Vårdboendets chef är ytterst ansvarig för om beslutet om inflyttning av djur på boende är förenligt med de förutsättningar som finns vid boendet. Förändras den boendes/ägarens hälsotillstånd och omöjliggör fullständigt ansvar för husdjuret, upphör tillstånd att ha husdjuret på vårdboendet.

Om kännedom fås om att djur far illa får anmälan göras utan hinder av sekretess till Länsstyrelsen enligt "Lex Maja" 10 kap. 20 a § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) (2009:400). Ytterligare informations finns på Länsstyrelsen i Uppsala läns hemsida.

Beslut

Handläggningen av ett ärende ska alltid avslutas genom ett beslut. Vem som ska fatta beslutet framgår av nämndens delegationsordning. De beslut som kan bli aktuella under en utredning är följande

- att ärendet avskrivs
- att viss angiven insats beviljas
- att viss angiven insats avslås (helt eller delvis)
- att ansökan avvisas.

Beställning

När ett beslut har fattats måste de uppgifter som behövs för genomförandet av biståndet/insatsen lämnas till den utförare som ska genomföra den. Vilka verkställighetsformer som finns varierar mellan olika insatser. Inom vissa områden, till exempel hemtjänst och ledsagning enligt SoL, har nämnden ett valfrihetssystem som innebär att den enskilde fritt kan välja utförare. För andra insatser, till exempel olika boendeformer, finns flera olika verksamheter där den enskilde kan lämna önskemål om var han eller hon vill ha plats. I dessa fall är det dock många faktorer som måste vägas in i valet av verksamhet och den enskilde har ingen ovillkorlig rätt att kräva en specifik verkställighet. För vissa insatser som till exempel boendestöd finns endast kommunens egen verksamhet och något val av utförare kan därför inte ske.

Verkställighet av beviljade insatser

Val av utförare

I Uppsala kommun har en person som beviljats hemtjänstinsatser rätt att välja utförare av hemvård under förutsättning att utföraren har godkänts av äldrenämnden inom ramen för valfrihetssystemet för hemvård. Äldrenämnden ansvarar för att godkänna utförare gällande hemtjänst. Biståndshandläggaren ska informera om vilka utförare den enskilde har möjlighet att välja mellan. Biståndshandläggaren ska också hjälpa den enskilde med att byta utförare om så önskas.

Även vad gäller bistånd i form av ledsagning har den enskilde rätt att välja en av nämnden godkänd utförare.

När en utförare verkställer biståndsbeslutet ligger nämndens bedömning och beslut till grund för den genomförandeplan som utföraren upprättar tillsammans med den

enskilde. Genomförandeplanen ska beskriva hur beviljade insatser ska genomföras med hänsyn till den enskildes självbestämmande och integritet. En enskild som är missnöjd med hur ett beslut verkställs bör i första hand vända sig direkt till den utförare som ansvarar för utförandet. Om problemet kvarstår bör den enskilde vända sig till biståndshandläggare.

Omkostnader

Vid ansökan om omkostnader i samband med en beviljad insats hänvisas i första hand till utförarens ansvar gällande detta. I andra hand hänvisas till att omsorgsnämnden inte kan bevilja ekonomiska bidrag och att en sådan ansökan i så fall måste göras hos försörjningsstödsenheten på arbetsmarknadsförvaltningen. Detta gäller även ansökningar om omkostnader i samband med studier vid folkhögskola.

Skjuts i egen bil av personal, få skjuts av personal i utförares bil

Skjuts i egen bil av personal eller att personal skjutsar den enskilde i utförarens bil är inte insatser som beviljas av biståndshandläggare med hänvisning till försäkringsfrågor.

Uppföljning av beviljade insatser

Biståndshandläggare har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs tillsammans med brukaren. Att insatserna tillgodoser den enskildes behov av stöd och hjälp, att verkställigheten sker i enlighet med beslutet och med hänsyn till den enskildes medinflytande samt är av god kvalitet. Viktiga underlag vid uppföljningen är det tidigare beslutet, genomförandeplanen, samt när det gäller hemtjänst, registrerad utförd tid. Beslut om insatser som pågår under längre tid ska följas upp minst en gång per år. Första gången ett beslut verkställs eller då nämnden fått annan information (till exempel att behoven förändrats, att något särskilt har hänt eller genom klagomål från den enskilde) kan anledning finnas att följa upp beslutet tidigare.

Insatser riktade till barn och ungdom under 18 år

Annat personligt utformat stöd (APUS)

APUS är en insats som kan beviljas den som har ett stort behov av kontinuitet och personlig omvårdnad. Insatsen innebär praktiskt stöd i vardagen och med hänsyn till barnets behov av kontinuitet och en liten personalgrupp. Handläggaren ska, vid bedömningen av barnets behov, göra en helhetsbedömning av barnets situation. Det krävs inte, vilket är en skillnad jämfört med personlig assistans enligt LSS, att omvårdnadsbehovet ska vara av grundläggande karaktär för att den enskilde ska ha rätt till stöd och hjälp. APUS är inte, som till exempel hemtjänst, begränsad till barnets hem. Insatsen kan också ges utanför hemmet. En förutsättning för att beviljas sådan insats är att barnet behöver läggervistelsen för att tillförsäkras skälig levnadsnivå samt att det är till barnets bästa att sådan insats beviljas.

Insatsen APUS omfattar omvårdnadsinsatser och praktiskt stöd i vardagen främst för barn och unga under 18 år. Hänsyn ska tas till barns behov av trygghet och kontinuitet. Personalgruppen ska därför vara liten. APUS skiljer sig från avlösarservice på så sätt att hjälpen som ges ska tillgodose omvårdnadsbehov som går utöver normalt föräldraansvar, mer än bara avlastning för föräldrarna. Insatsen kan även beviljas vuxna personer där det inte finns möjlighet att gå in med andra insatser.

Bedömningsgrunder

Vid bedömning ska det behov som normalt sett går utöver det normala föräldraansvaret för ett barn utan funktionsnedsättning vara till grund. APUS kan beviljas när hjälpbehovet är så pass omfattande att det inte kan tillgodoses genom andra insatser. Vid bedömning ska en helhetsbedömning kring den enskildes situation göras. Det krävs inte att omvårdnadsbehovet ska vara av grundläggande karaktär för att APUS ska beviljas. APUS kan beviljas för yngre barn som kan antas ha rätt till personlig assistans framöver men som på grund av sin låga ålder inte ännu kan utredas för personkretstillhörighet.

Verkställighet

APUS kan endast verkställas av särskild utsedd utförare i kommunens egen regi. Utgångspunkten är att den anställde inte är en del av barnets eget sociala nätverk.

Avlösning

Föräldrar och anhöriga till barn med funktionsnedsättning behöver ofta hjälp med avlösning för att kunna koppla av eller för att genomföra aktiviteter som barnet inte deltar i. Likaså kan avlösning vara en förutsättning för att föräldrarna ska kunna ägna sig åt syskon till barnet med funktionsnedsättning eller för att kunna resa bort. Syftet är att eftersträva en så normal situation för familjen som möjligt. Avlösning bör kunna ges både som en regelbunden insats och i situationer som inte kan förutses. Den bör kunna vara tillgänglig under dagtid, kvällar och nätter samt under helger. Avlösning i hemmet innebär att en avlösare ger den funktionsnedsatta omvårdnad och stöd. Insatsen ska utformas utifrån den enskildes behov och med stor flexibilitet. Avlösning är inte tänkt att ersätta förskola och fritidshem. Normalt föräldraansvar ska beaktas vid bedömningen. I familjer med flera barn gäller beslutet endast barnet med funktionsnedsättning och omfattar inte syskon som har ett eget behov av omvårdnad eller tillsyn. Insatsen kan också ges när den enskilde bor i familjehem.

Bedömningsgrunder

Vid bedömning av avlösarservice ska det behov som normalt sätt går utöver det normala föräldraansvaret för ett barn utan funktionsnedsättning vara till grund. Normalt föräldraansvar gällande barnets personliga förhållanden med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter ska i bedömningen beaktas enligt 2§ föräldrabalken. Makar ska samarbeta för vård av hem och barn och fördela uppgifter och sysslor emellan sig. (6 kap.1 § ÄktB). I bedömningen ska handläggare utreda hur behovet av avlastningen ser ut, i vilka situationer och i vilken tidsomfattning som föräldrarna behöver avlastning. I bedömningen beaktas hur barnets sociala situation ser ut, exempelvis om det finns syskon och hur vårdnaden är fördelad mellan föräldrarna.

Verkställighet

Avlösning kan ges under såväl dagar, kvällar, nätter som helger. Utgångspunkten är att insatsen ges i hemmet eller dess närområde. För barn ska man utgå från att avlösaren ersätter föräldern i normala vardagliga aktiviteter. Syftet med avlösarservice är att avlasta hela barnets sociala nätverk och därmed ska inte anhöriga till barnet anställas som avlösare, eftersom syftet då går förlorat. Avlösning kan ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer. Hänsyn ska tas till den enskildes behov av en flexibel utformning av insatsen. Insatsen ska utformas utifrån den anhöriges behov och önskemål. Målet ska vara att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Ledsagning

Syftet med insatsen ledsagning är att personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning eller personer som av andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring ska få hjälp med att ta sig till och genomföra olika aktiviteter utanför hemmet och genomföra aktiviteter utanför hemmet i närmiljön, att komma ut bland andra människor och delta i samhällslivet. I förarbetena till SoL beskrivs ledsagning som en insats som exempelvis ska möjliggöra att besöka vänner, delta i kulturlivet eller bara att promenera. Ledsagning syftar till att bryta den isolering som kan uppstå till följd av en funktionsnedsättning.

Ledsagning ska vara individuellt utformat och ge den enskilde möjlighet att bli mer självständig samt möjliggöra för den enskilde att leva som andra i motsvarande ålder. I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning framgår det att det genom olika åtgärder ska säkerställas att barn med funktionsnedsättning har lika möjlighet som andra barn att delta i lek, rekreation, fritidsverksamhet och idrott. Insatsen ledsagning omfattar vanligtvis inte personlig omvårdnad, men det kan ibland vara nödvändigt, exempelvis om den enskilde behöver hjälp vid toalettbesök under själva aktiviteten.

Bedömningsgrunder

Barns behov av ledsagning till olika aktiviteter bedöms utifrån barnets ålder, individuella behov i förhållande till föräldraansvaret och den planerade aktiviteten. I takt med att barnet blir äldre och andra jämnåriga barn deltar i aktiviteter utan föräldrar närvarande kan ledsagning bli aktuellt för barn som utan ledsagningen inte har möjlighet att genomföra aktiviteten. Vid bedömning ska det behov som normalt sätt går utöver det normala föräldraansvaret för ett barn utan funktionsnedsättning vara till grund.

Ledsagning beviljas inte till yngre barn eftersom de vanligtvis inte vistas ensamma utanför hemmet eller genomför aktiviteter på egen hand.

Vid bedömningen ska handläggare också klargöra i vilka situationer som barnet eller ungdomen behöver ledsagning, samt hur ofta och i vilken tidsomfattning. Behöver barnet eller ungdomen ledsagning huvudsakligen för att kunna ta sig till och från aktiviteter, eller även under själva aktiviteten, under exempelvis ett teaterbesök, kafébesök eller liknande?

Verkställighet

Insatsen ledsagning är avgiftsfri, men ungdomen eller barnets vårdnadshavare svarar för kostnader för aktiviteterna. Vårdnadshavaren svarar dock inte för de kostnader som krävs för att ledsagaren ska kunna genomföra aktiviteterna. Ledsagningen ska utformas så att den stärker den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv och anpassas individuellt efter den enskildes behov. Den ledsagare som anställs ska inte vara en anhörig i ungdomen/barnets egna nätverk. För barn och ungdomar under 21 år är det kommunen som i egen regi verkställer ledsagarbeslutet.

Kontaktperson

Kontaktperson är ett personligt utformat stöd för personer med funktionsnedsättning som behöver hjälp att främja sociala kontakter och bryta social isolering. En kontaktperson kan också ge råd till eller vara förespråkare för den enskilde i olika enklare situationer. Insatsen bör ses som ett icke professionellt stöd som ges av en människa med stort engagemang och intresse för andra människor. Något krav på särskild yrkeskompetens bör inte ställas. En individuell bedömning kring den enskildes nätverk ska göras. Kontaktperson till barn kan bli aktuellt när personen når den ålder då barn normalt börjar skapa sig ett eget nätverk. För att omsorgsnämnden ska bevilja kontaktperson för den enskilde ska det vara helt klarlagt att det är en funktionsnedsättning som är orsaken till behovet. Barn under 15 år måste ha vårdnadshavares samtycke. För barn över 15 år får kontaktperson endast utses om barnet självt begär eller samtycker till det.

Bedömningsgrunder

För barn och unga torde insatsen kontaktperson enligt SoL bli aktuell för barn och ungdomar som förekommer hos socialnämnden. Det kan dock förekomma att personer under 18 år på grund av sin funktionsnedsättning är i behov av en kontaktperson för stöd och hjälp i den mening som avses i SoL. För att omsorgsnämnden ska bevilja kontaktperson för barn ska det vara helt klarlagt att det är funktionsnedsättningen – och endast denna – som är orsaken till behovet. Bedömning måste alltid göras från fall till fall och utifrån individens behov, och särskilt i fråga om barn är det viktigt att en helhetsbedömning görs. Desto yngre ett barn är, desto svårare kan det vara att avgöra om en funktionsnedsättning är hela eller endast en del av förklaringen till barnets behov, vilket innebär att handläggaren i dessa ärenden ofta måste hänvisa den enskilde till att ta kontakt med socialnämnden, som ansvarar för att utreda barnets och familjens situation ur ett vidare perspektiv. Förutom att det ska vara klarlagt att behovet av kontaktpersonen är relaterat till funktionsnedsättningen beaktas vid bedömningen hur barnet eller ungdomens sociala nätverk gällande skola, vänner, familj och fritid ser ut och om den enskilde är socialt isolerad. En bedömning behöver även göras om den enskilde är i behov av insatsen för att uppnå skälig levnadsnivå.

Verkställighet

Kontaktperson är en insats som är kostnadsfri för den enskilde, men eventuella kostnader som uppstår i samband med exempelvis aktiviteter som görs med kontaktpersonen betalar ungdomens eller barnets vårdnadshavare för. Kontaktpersonen får en omkostnadsersättning som täcker dennes kostnader vid aktiviteter. Det finns inga särskilda kompetenskrav för kontaktpersoner. Den som är lämplig för uppdraget kan anlitas som kontaktperson. Det bör dock inte vara fråga om en anhörig, personal, tjänsteman, god man eller förvaltare för den enskilde eftersom detta kan leda till rollkonflikter och motverka syftet med insatsen. Kontaktpersonen är inte skyldig att rapportera till huvudmannen om uppdraget eller den enskildes situation, eftersom kontakten med den enskilde ska bygga på förtroende.

Korttidsvistelse i olika former

Korttidsvistelse kan beviljas i form av korttidshem, vistelse hos kontaktfamilj eller i form av lägerverksamhet. Insatsen kan ges till barn och omfattar avlösning för såväl vårdnadshavare som familjehemsföräldrar. Syftet med korttidsvistelse är dels att ge avlastning till barnets anhöriga, dels att ge möjlighet till miljöombyte, personlig utveckling och rekreation för barnet. Om behovet av korttidsvistelse överstiger 14 dygn per månad är det inte längre en vistelse över kort tid, vilket innebär att andra insatser kan behövas för att tillgodose den enskildes behov.

Korttidshem

Korttidsvistelse i form av korttidshem innebär att ett barn eller en ungdom med funktionsnedsättning, tillfälligt får vistas på ett korttidshem. Insatsen ges oftast regelbundet där barnet eller ungdomen bor på korttidshemmet 2–14 dygn per månad. Härigenom ska anhöriga kunna få utrymme för återhämtning, egna aktiviteter och tid för syskon. För barnet med funktionsnedsättning kan korttidshemmet innebära ett välbehövligt miljöombyte, möjlighet att träffa vänner och en stimulans i den personliga utvecklingen. Miljön på korttidshemmen är hemlik med plats för en mindre grupp barn. På ett korttidshem finns personal under hela dygnet.

Kontaktfamilj

Korttidsvistelse i form av kontaktfamilj innebär att barnet tillfälligt får vistas hos en kontaktfamilj. Insatsen ges oftast regelbundet där barnet eller ungdomen bor hos kontaktfamiljen 2–14 dygn per månad. Härigenom ska anhöriga kunna få utrymme för återhämtning, egna aktiviteter och tid för syskon. För barnet med funktionsnedsättning kan kontaktfamiljen innebära ett välbehövligt miljöombyte, möjlighet att träffa vänner och en stimulans i den personliga utvecklingen.

Bedömningsgrunder

Barn som bor tillsammans med sina vårdnadshavare förutsätts få sina behov tillgodosedda av dessa i enlighet med föräldrans ansvar i föräldrabalkens sjätte kapitel (Föräldrabalk 1949:381). Ibland överstiger barns behov dock vad en förälder kan förväntas ansvara för, eller ens klarar av. Barn har också, i takt med stigande ålder, ett behov av att kunna frigöra sig från sina föräldrar. I dessa fall kan korttidsvistelse i någon form vara en lämplig insats. I bedömning av rätten till korttidsvistelse ska handläggaren ta ställning till om barnet/ungdomen har behov som motsvarar de syften som anges i lagens förarbeten. Gällande korttidsvistelse innebär det att handläggaren ska beakta om

korttidsvistelse behövs för att tillgodose behov av miljöombyte och rekreation för den enskilde samt att anhöriga skall få avlösning i omvårdnadsarbetet. En del av insatsens syfte kan också vara att ge barnet möjlighet till personlig utveckling eller att bryta ett beroendeförhållande mellan barn och föräldrar.

I bedömningen ska handläggare utreda hur behovet av avlastningen ser ut, i vilka situationer och i vilken tidsomfattning som föräldrarna behöver avlastning. I bedömningen beaktas hur barnets sociala situation ser ut, exempelvis om det finns syskon, hur vårdsnaden är fördelad mellan föräldrarna samt barnets egna sociala nätverk.

Verkställighet

Verkställigheten ska utgå ifrån barnets behov och kan anpassas individuellt. Korttidsvistelse kan erbjudas under hela dygnet, både vardagar och helger. Den enskilde har möjlighet att lämna önskemål om var verkställighet ska ske, men har ingen ovillkorlig rätt att fritt välja. Kommunen erbjuder platser utifrån enskildas behov, överväganden om lämplighet samt platstillgång. Under korttidsvistelsen ingår omvårdnad av barnet. Vid behov behöver man samverka med hälso- och sjukvården. Vårdnadshavarnas ska utifrån egenvårdsansvar ansvara för att barnet har tillgång till sin medicin.

Verkställigheten av korttidsvistelse, oavsett form, sker i samråd med barnet och dess familj. Vid verkställighet i kontaktfamilj sker rekrytering och matchning av familj utifrån barnets behov.

Målet vid matchandet av korttidshem är att hitta ett korttidsboende som fungerar för barnets individuella situation men även utifrån vad som är lämpligt utifrån korttidshemmets inriktning. Utöver det individuella behovet tas hänsyn till grupp sammansättningen vid korttidshemmen.

Avseende kontaktfamilj och korttidshem tas en måltidsavgift ut i samband med vistelse och faktureras till vårdnadshavare.

Boende för barn och unga

De flesta beslut om hem för vård eller boende (HVB) och familjehem enligt socialtjänstlagen inom kommunen ligger utanför omsorgsförvaltningens ansvarsområde och fattas av socialnämnden. I vissa fall kan ett boende med särskild service beviljas av omsorgsnämnden. Om barnet har en pågående kontakt med socialförvaltningen utifrån att det finns en bristande föräldraförmåga, missförhållanden eller på grund av barnets eget beteende samtidigt som barnet har en funktionsnedsättning kan vård- och omsorgsförvaltningen och socialförvaltningen tillsammans bevilja ett boende och dela kostnaden och ansvaret för placeringen.

Insatser riktade till personer över 18 år

Avlösarservice

Avlösarservice innebär att en person tillfälligt övertar omvårdnaden om en person med funktionsnedsättning från anhöriga eller andra närstående. Även familjehem har rätt till avlösning. Alla former av avlösning kräver att den vårdbehövande själv ansöker om insatsen.

Insatsen kan beviljas till anhöriga som vårdar en närstående i hemmet. Syftet med avlösning i hemmet är att både den enskilde och den som vårdar ska känna sig trygga i omsorgen om den enskilde medan den anhörige är utanför hemmet.

Insatsen har en preventiv ansats, vilket innebär att den syftar till att förebygga att den anhörige blir fysiskt eller psykiskt utsliten. Vid bedömningen av den enskildes rätt till avlösning måste handläggaren göra bedömningen utifrån ett helhetsperspektiv, där anhängvårdarens situation vägs in.

Bedömningsgrunder

Avlösarservice ska inte beviljas om den anhörige har insatser beviljade som innebär att den anhörige har möjlighet att komma ifrån under en skälig sammanhängande tidsperiod. Om ansökan avser mer än tio timmar per vecka bör övervägas om den enskildes och den anhöriges behov är av annan karaktär än vad som avses med insatsen. Stort behov av avlösning kan vara tecken på att hemsituationen snart inte fungerar längre och att en lösning behöver hittas för att hjälpa både den enskilde och den anhörige på längre sikt.

Verkställighet

För att insatsen ska kunna beviljas och verkställas måste den som har funktionsnedsättningen samtycka till insatsen. Avlösning kan ges under såväl dagar, kvällar, nätter som helger. Utgångspunkten är att insatsen ges i hemmet. Avlösning kan ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer. Hänsyn ska tas till den enskildes behov av en flexibel utformning av insatsen. Insatsen ska utformas utifrån den enskildes behov och önskemål. Önskemål beträffande val av avlösare ska i möjligaste mån tillgodoses. Vid kort varsel är detta ofta omöjligt, vilket i så fall får vägas mot möjligheten att alls få hjälp.

I Uppsala kommun ges avlösning kostnadsfritt i 24 timmar per månad till den som inte har andra insatser, eller som endast har insatser av servicekaraktär såsom inköp, städ, tvätt och dylikt. För den som även beviljats korttidsvård eller växelvård reduceras de fria timmarna med 6 timmar per beviljad vårdvecka. Den avgiftsfria avlösningen kräver inget biståndsbeslut. För mer information kontakta Anhörigcentrum.

Boendestöd

Boendestöd är en form av hemtjänst som riktar sig till personer med psykisk funktionsnedsättning eller personer med behov som är av liknande karaktär och där boendestödets utformning är mest lämplig.

Syftet med insatsen är att stödja, upprätthålla och utveckla den enskildes förmåga att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt samt att kunna delta i samhället. Stödet

bygger således på att den enskilde till stor del är motiverad och delaktig i de moment som utförs inom ramen för insatsen. I vissa fall behövs endast motivation och på puttningsfrån boendestödet, i andra fall behövs ett praktiskt stöd som utförs tillsammans med den enskilde.

Stödet är inte begränsat till den egna bostaden utan kan även omfatta att utföra diverse aktiviteter utanför boendet. Insatsen innebär att den enskilde, förutom hjälp med praktiska sysslor, får ett pedagogiskt och psykosocialt stöd i hem och närmiljö. Boendestöd kan också vara ett stöd för brukaren i dennes rehabilitering mot meningsfull sysselsättning eller arbete. Boendestödet ska vid behov också aktivt arbeta för att bryta den enskildes isolering och stärka den sociala förmågan, vilket exempelvis kan innebära att introducera den enskilde för träffpunktsverksamheter.

Boendestödet ska i den mån det är möjligt tillgodose hela den enskildes behov av stöd och hjälp, vilket kan innebära att stödet tillfälligt innefattar viss omvårdnad och praktisk hjälp med vissa delmoment såsom exempelvis att bära matkassar. Boendestödet kan i undantagsfall utföra samtliga delmoment i en insats som ingår i stödet åt den enskilde helt utan dennes medverkan. Om detta sker återkommande, eller när den enskilde till följd av en fysisk funktionsnedsättning eller på grund av åldrande inte längre kan vara delaktig i stödet, kan annan verkställighetsform övervägas som exempelvis hemtjänstutförare.

Bedömningsgrunder

Boendestöd kan beviljas till personer över 18 år som har behov kopplade till psykisk funktionsnedsättning eller behov som är av liknande karaktär och där boendestödets utformning är mest lämplig.

Med psykisk funktionsnedsättning avses att en person, som en konsekvens av en psykisk störning, har väsentliga svårigheter att utföra aktiviteter på avgörande livsområden och att dessa begränsningar kan antas bestå under längre tid.

Verkställighet

Verkställighet av boendestöd utförs av särskild utsedd utförare i kommunens egen regi. Utföraren ska se till att stödet ges av ett fåtal boendestödare för att skapa kontinuitet och trygghet. Stödet kan utföras veckans alla dagar mellan kl. 7.00 och 22.00. Den som har behov av stöd under den tid som boendestödet enligt gällande uppdrag inte utför stöd kan ha behov av kompletterande insatser.

Bostad med särskild service/särskilt boende

När behovet av tillsyn eller kraven på trygghet och säkerhet inte längre kan tillgodoses i det egna hemmet bör det finnas möjligheter att flytta till en särskild boendeform. Inom Uppsala kommun kategoriseras boendeformerna huvudsakligen som bostad med särskild service för personer upp till 65 års ålder samt särskilt boende för personer från och med 65 års ålder. Bedömningskriterierna är densamma.

Bedömningsgrunder

För att beviljas en särskild boendeform krävs att ett eller flera av nedanstående kriterier är uppfyllda:

- Den enskildes omvårdnadsbehov är stort över hela dygnet
- Den enskilde har medicinska behov och ett stort behov av kontinuerlig närhet till personal
- Den enskilde har oro som starkt påverkar förmåga att fungera och få sina behov tillgodosedda i ordinärt boende
- Funktionsnedsättningarna och de svårigheter de medför i vardagen är stora och varaktiga
- För bedömningen av rätten till särskilda boendeformer för personer med psykisk funktionsnedsättning krävs en sammanvägning av den enskildes hela behovsbild.
- För *inriktning demensvård* krävs, utöver att den enskilde har ett omvårdnadsbehov som inte kan tillgodoses i hemmet att den enskilde har en fastställd demensdiagnos.

När ett beslut om bostad med särskild service tas ska handläggaren ange vilken inriktning boendet bör ha. Boendebeslut kan verkställas vid exempelvis omvårdnadsboende, boende för personer med demenssjukdom eller boende med inriktning socialpsykiatri. Beslutet om inriktning är en verkställighetsfråga och avgörs utifrån vilken typ av boende som anses lämpligast för den enskilde. Såväl den enskildes egna önskemål om inriktning som eventuella utlåtanden från legitimerad personal om den enskildes medicinska och övriga behov tas med i bedömningen.

Bostadslöshet eller omständigheter som hänför sig till den enskildes nuvarande boendesituation så som exempelvis avsaknad av hiss eller otillgänglig närmiljö är inte ett skäl att bevilja ett boende. Den enskilde ska i dessa fall hänvisas att söka en egen bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

Den enskilde kan också genom arbetsterapeut få information om hjälpmedel och intyg om behov av bostadsanpassning i samband med ansökan om bostadsanpassningsbidrag. Handläggaren kan vara den enskilde behjälplig genom att informera om vilken nämnd som ansvarar för handläggning av ansökningar om bidrag till anpassningar av bostaden.

Inriktning omvårdnad och demens

För att beviljas bostad med särskild service eller särskilt boende med inriktning omvårdnad krävs att den enskildes omvårdnadsbehov är stort över hela dygnet och/eller att den enskilde har medicinska behov och ett stort behov av kontinuerlig närhet till personal. För att få plats på boende för personer med demenssjukdom krävs att en utredning gjorts och att demensdiagnos fastställts.

Därutöver krävs att den enskildes behov inte kan tillgodoses genom insatser i det egna boendet, korttidsboende eller att sådana insatser är så kostsamma att behovet bättre och mer kostnadseffektivt tillgodoses i en särskild boendeform. Handläggaren ska bedöma om den enskildes behov av omvårdnad och stöd är sådana att de endast kan tillgodoses genom särskild boendeform.

Inriktning socialpsykiatri

För att kunna beviljas bostad med särskild service eller särskilt boende med inriktning socialpsykiatri krävs, utöver vad som anges för motsvarande boende med omvårdnadsinriktning, även att personen har en psykisk funktionsnedsättning. Bedömningen ska således inte endast avse behoven av omsorg och vård, utan se till hela den enskildes situation och samtliga behov. Detta innebär att den enskildes behov på

grund av den psykiska funktionsnedsättningen inte ska kunna tillgodoses i ordinärt boende eller i en boendeform med omvårdnadsinriktning.

Verkställighet

När en person fått beslut om särskilt boende med viss inriktning kan han eller hon lämna önskemål om vilket boende som önskas. Tiden att verkställa beslutet kan variera, den enskilde ska dock alltid erbjudas en plats på särskilt boende så snart det går. Önskemål tillgodoses så långt det är möjligt och det finns även möjlighet att stå kvar som sökande till ett önskat alternativ trots att man flyttar in på en erbjuden plats. I vissa fall är möjligheterna att välja boende begränsade. Det gäller till exempel om boendet inte har en inriktning som överensstämmer med sökandens behov. Det kan också handla om inriktning, ålder, fysisk miljö, brandskydd osv. Det kan också gälla om den enskilde vid tiden för beslutet vistas på korttidsvård. I dessa fall förväntas den enskilde flytta in i första lediga rum eller lägenhet som erbjuds, men kan samtidigt stå kvar som sökande till önskat boende. Ett beslut om korttidsvård kan omprövas när den enskilde erbjuds plats på särskilt boende eftersom den enskildes behov i dessa fall kan tillgodoses på det särskilda boendet.

Om personen tackar nej till erbjuden insats krävs i vissa fall en ny behovsprövning. Det finns möjlighet för enskilda, som tackat ja och flyttat in på ett boende, att stå i byteskö till en annan verksamhet. För lägenheten så tecknar den enskilde ett hyreskontrakt, varför det är viktigt att påtala att den enskilde själv ansvarar för att teckna en hemförsäkring.

Boendekarriär

Med boendekarriär avses ett begrepp som används för att påvisa behov av förändrad boendesituation då den enskilde bor på bostad med särskild service eller särskilt boende. Det innebär att det uppmärksammas om den enskilde har ett behov av ett tätare eller mindre tätt boende. Vidare innebär det att biståndshandläggare tillsammans med personal från verksamheten för en dialog med den enskilde och påvisar samt arbetar för ett alternativ. Det leder till att den enskilde får rätt stöd i rätt omfattning utifrån sina behov.

Hemtjänst

Syftet med hemtjänst är att underlätta den dagliga livsföringen för enskilda personer. Hemtjänst gör det möjligt att bo kvar i det egna hemmet även med omfattande vård- och omsorgsbehov. Hemtjänst är en frivillig insats och ska leda till att den enskilde genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Hemtjänsten ska utformas så att det stärker personens möjligheter att leva ett självständigt liv. Det är alltid den enskildes behov som styr. Den enskildes stöd ska bidra till att återfå eller bibehålla förmågor. Hemtjänst kan beviljas till personer över 18 år som har behov kopplade till åldrande, sjukdom eller funktionsnedsättning. Stödet kan handla både om serviceinsatser och personlig vård. Hemtjänst utförs under dygnets alla timmar, alla dagar på året.

Hemtjänst innebär i första hand hjälp i det egna hemmet. Även vissa åtgärder utanför hemmet ingår i hemtjänst. Det gäller till exempel inköp av varor, medföljande i samband med läkarbesök och promenader. Övriga insatser utanför hemmet är normalt sett att härleda till annan insatsform än hemtjänst. Det är inte säkert att den enskilde får hjälp med alla delmoment som ingår i en insats, det beror på hur mycket den enskilde klarar att göra själv.

I de följande avsnitten beskrivs innehållet, förutsättningar och omfattning i de insatser som vanligen beviljas inom ramen för hemtjänst.

Serviceinsatser

Med serviceinsatser menas insatser av ren servicekaraktär, där insatsen generellt sett inte är att anse som integritetskänslig. Vilka serviceinsatser som bör beviljas beror på den enskildes behov. En insats består av flera delmoment.

Vid bedömning av hemtjänstinsatsernas omfattning ska även särskilda omständigheter beaktas, så som barnperspektivet när minderåriga barn bor i hushållet, det kan då till exempel ibland vara rimligt med oftare städning/inköp än normalfallet.

Inköp

Inköp kan beviljas för regelbundet återkommande inköp av dagligvaror. Hjälpen med inköp av dagligvaror förutsätts ske i närmaste livsmedelsbutik med fullgott sortiment alternativt genom internetleverantör om den enskilde önskar det. Nämnden anser det skäligt att den enskilde får hjälp med inköp en gång per vecka. Insatsen kan även innefatta att planera veckans måltider, att skriva en inköpslista, att plocka in matvaror i skåp samt att rensa ur kyl eller frysvaror vid behov. Inköp kan beviljas även för annat än dagligvaror, till exempel apoteksärenden, hämta paket på postens utlämningsställe. Den enskildes möjligheter att själv utföra inköpen, till exempel genom distansköp, promenad eller genom att nyttja färdtjänst, bör alltid beaktas. Om den enskilde ska följa med vid inköpen ska detta framgå av beslutet.

Städning

Städning ska, i den mån det är möjligt, ske tillsammans med den enskilde. Beroende på vad den enskilde själv kan utföra innefattar hjälpen med städning normalt dammsugning, våttorkning av golv, dammtorkning av fria ytor samt rengöring av kök och badrum. Den enskilde kan även få hjälp med att vattna blommor och med sophantering. I insatsen städning kan ingå att hemtjänsten ett par tillfällen per år torkar skåpluckor, dörrar och lister, putsar fönster och byter gardiner och rengör kyl, frys, spis och mikrovågsugn samt vid behov byter säkringar och glödlampor, sopa bort snö från farstustrappa och ramp/handikapp hiss. Det kan även ingå hjälp med att bära in ved och att elda om detta är en förutsättning för att hålla värmen i bostaden. Insatsen omfattar även hjälp att hämta och lämna kartonger i förråd som endast är av medicinsk karaktär till exempel inkontinenshjälpmedel, dialysmaterial som på grund av stora volymer inte kan förvaras i bostaden.

Det ingår inte i insatsen städning att klippa gräs eller utföra trädgårdsarbete, snöröjning, putsning av kristallkronor, packning, hjälp med flytt, flyttstädning, vedhuggning, städning av balkonger, garderober, köksskåp samt förråd. Det ingår inte heller att pynta bostaden inför olika högtider.

Hjälpen med städning beviljas normalt för två rum och kök för ensamstående och upp till tre rum och kök för sammanboende. Har man en större bostad får man själv ombesörja städandet av de extra ytorna, till exempel genom att köpa tjänsten av annan. Städfrekvensen är i normalfallet varannan vecka. För att beviljas extra städning krävs särskilda skäl. Astma eller allergi ska styrkas av läkarintyg. Personer med inkontinensproblematik ska erbjudas kontakt med sjuksköterska i primärvård eller

hemvården för utredning och förskrivning av kostnadsfria förbrukningsartiklar. Enklare uppsnygning av kök och badrum, i de fall behovet finns, förväntas i normalfallet ske i samband med andra insatser, till exempel avtorkning av köksytor i samband med hjälp vid måltider och enklare städ av badrummet i samband med toalettbestyr, hjälp med hygien eller dusch.

Bäddning/renbäddning

Den som inte själv kan bädda sin säng kan beviljas daglig hjälp med detta. Renbäddning beviljas normalt sett varannan vecka. Den som har behov av renbäddning oftare, till exempel på grund av inkontinens, har rätt att däremellan få sängen renbäddad vid behov.

Tvätt

Tvätt innebär hjälp med tvättning av kläder och sänglinne. Nämnden anser det skäligt att den enskilde får hjälp med tvätt varannan vecka i normalfallet. Den som har behov av tvätt oftare, till exempel på grund av inkontinens kan i vissa fall beviljas detta. Behovet behöver styrkas genom läkarintyg.

Insatsen kan även innefatta att boka tvättid och att hänga upp, vika och lägga in den rena tvätten på plats i skåpen. Utgångspunkten är att den enskilde själv ska göra de moment av insatsen som han eller hon klarar av. Insatsen innefattar inte hjälp med tvätt av mattor eller tunga överkast, och inte heller ingår det att få sin tvätt struken eller manglad.

Matdistribution

Insatsen matdistribution innebär att färdiglagad matlåda levereras hem till den enskilde. Matlåda kan erhållas för både lunch och middag. Den enskilde är hänvisad till den leverantör som den valda utföraren har avtal med. Leveransen av matlådan är en hemtjänstinsats, men själva kostnaden för matlådan ingår inte i hemtjänstavgiften.

Social samvaro/utevistelse

Insatsen social samvaro är en social aktivitet som ska tillgodose den enskildes behov av social kontakt när inga eller få egna sociala kontakter finns. I bedömningen av om denna insats bör väljas för att tillgodose den enskildes behov ska den enskildes egna kontaktnät alltid vägas in.

Utformningen av insatsen ska utgå från vad den enskilde själv vill göra. Det kan röra sig om en kopp kaffe och samtal, öppna och läsa post, att lösa korsord eller läsa högt ur bok/tidning. Den som bor tillsammans med annan eller har god kontakt med anhöriga/vänner bör i normalfallet anses ha fått sitt behov av social samvaro tillgodosett genom dessa kontakter. Den som har beviljats andra insatser som också syftar till att bryta social isolering, till exempel ledsagning eller kontaktperson, bör i normalfallet anses ha fått sitt behov tillgodosett genom dessa insatser.

Insatsen utevistelse kan innefatta att hemtjänstpersonal går en promenad tillsammans med den enskilde eller på annat sätt hjälper den enskilde vid vistelse utomhus i närområdet. Insatsen beviljas den som inte har möjlighet att på egen hand ta sig utanför bostaden. Den som har beviljats andra insatser som också syftar till att den enskilde ska

få hjälp att komma ut utanför bostaden, till exempel ledsagning, bör i normalfallet anses ha fått sitt behov av promenader tillgodosett genom dessa insatser.

Nämnden anser det skäligt att den enskilde kan beviljas social samvaro/utevistelse upp till två timmar per vecka. Den enskilde kan själv välja om hen vill använda sin tid vid ett längre eller flera kortare tillfällen. Detta bör dokumenteras i genomförandeplanen.

Medföljande

Medföljande innebär att den enskilde kan få hjälp med viss ledsagning av sin hemtjänstutförare. Begreppet skiljer sig från ledsagning, som kan beviljas som en egen insats och i dessa fall inte utförs av hemtjänstpersonalen. Medföljande från hemtjänsten kan beviljas i samband med läkarbesök, besök hos frisör, fotvård eller liknande. Medföljande beviljas endast om den enskilde inte själv (till exempel genom färdtjänst eller sjukresor) kan ta sig till och från den tilltänka aktiviteten och det ska särskilt anges i beslutet om den medföljande ska stanna under hela aktiviteten.

Medföljande i samband med läkarbesök beviljas i skälig omfattning. I den mån den enskilde kan och vill ta stöd av anhörig/närstående eller frivilligorganisationer vid till exempel läkarbesök anser nämnden detta vara det lämpligaste alternativet. Medfölje till läkarbesök beviljas inte om behovet avser hjälp med kommunikation. Ansvaret för att den enskilde informeras på ett sådant sätt att denne kan ta till sig informationen som lämnas vid läkarbesöket åvilar regionen och inte kommunen. Medföljande till frisör, fotvård och liknande, i de fall tillgång till detta inte kan fås direkt i hemmet, beviljas i den omfattning behovet är sådant att den enskilde behöver aktiviteten för att uppnå skälig levnadsnivå.

Eventuella kostnader vid resa för medföljare betalas av den enskilde såvida den enskilde inte har tillstånd för ledsagning i sitt färdtjänstillstånd eller vid sjukresa.

Medfölje till och från skola eller arbetsplats beviljas normalt sett inte utan hänvisas i första hand till färdtjänst/arbetsresor.

Omvårdnadsinsatser

Med omvårdnadsinsatser avses insatser av mer integritetskänslig karaktär. Det kan röra sig om hjälp med hygien och kläder, vid toalettbesök eller matning/stöttning i samband med måltider. Insatserna kan också vara av trygghetsskapande karaktär, till exempel tillsynsbesök eller möjlighet att genom trygghetslarm kunna påkalla hemtjänstens uppmärksamhet. En insats kan bestå av flera delmoment. Biståndshandläggaren beviljar insatser utifrån den enskildes behov och bör i bedömningen utveckla vilka moment som den enskilde behöver hjälp med. Omvårdnadsinsatser är särskilt integritetskänsliga och vid utförandet ska utförarna respektera den enskildes önskemål om hur en viss insats ska utföras.

Beredning av måltider

Beredning av måltider innefattar uppvärmning och enklare tillagning av mat, dukning, uppläggning av maten på ett aptitligt sätt, servering av måltiden, diskning och att hålla rent vid matplatsen. Även om flera av de delmoment som insatsen innehåller är av servicekaraktär klassas beredning av måltider som en omvårdnadsinsats eftersom insatsen ofta innebär ett ansvar för den enskildes kosthållning, där omvårdnadsdelarna svårigen kan separeras från de delar som avser ren service. Om den enskilde själv kan

tillaga maten men behöver hjälp att diska efteråt beviljas beredning av måltider för momentet diskning.

När det gäller lunch och middagsmål bör den enskilde, om han eller hon inte själv kan tillaga maten, i första hand hänvisas till att köpa matlåda eller färdigrätt. Beredning av måltider kan innefatta uppvärmning av sådan matlåda/färdigrätt, medan leveransen av lådan ingår i insatsen matdistribution.

Måltidsstöd

Måltidsstöd innebär att den enskilde får stöd i samband med måltiden för att kunna tillgodogöra sig maten på ett bra sätt. Det kan handla om hjälp med matning eller att den enskilde får sällskap under hela måltiden eller en stund i början för att stimulera lusten att äta.

På- och avklädning

Insatsen på- och avklädning beviljas när den enskilde behöver hjälp med att klä på eller av sig kläder. Detta kan framför allt vara vid uppstigning och sänggående men kan även vara aktuellt vid andra tillfällen på dygnet utifrån den enskildes behov. Det kan röra sig om hjälp med samtliga kläder eller bara vissa plagg. I de fall stödstrumpor ordinerats av läkare är det en hälso- och sjukvårdsinsats som endast kan beviljas om den är att anse som egenvård.

Personlig hygien

Insatsen personlig hygien avser hjälp med hygien exklusive dusch. Hjälp vid dusch beviljas som en egen insats. Hjälp med personlig hygien kan innebära hjälp med nedre hygien, munvård, rakning, kamning, klippning av fingernaglar, rengöring av glasögon och hjälp med att sätta på och byta batterier i hörapparat. I insatsen kan även ingå enklare rengöring av protes eller hjälpmedel. Fotvård beviljas inte.

Dusch

Insatsen innefattar hjälp i samband med dusch. I insatsen kan ingå hjälp med att tvätta och torka håret samt att torka och vid behov smörja in kroppen. I normalfallet beviljas dusch upp till tre gånger per vecka, vid ansökningar av fler duschtillfällen ska behovet styrkas av läkarintyg.

Toalettbestyr

Hjälp med toalettbestyr innebär hjälp vid toalettbesök, byte av inkontinensskydd och tömning av portabel toalett eller tömning av stomipåse eller uribag/kateterpåse samt personlig hygien i samband med detta. Insatsen kan även innefatta omläggning av stomi, byte av stomipåse och hantering av urinkateter eller uridom i de fall dessa åtgärder bedömts som egenvård.

Tillsyn

Insatsen tillsyn är en trygghetsskapande insats som kan beviljas till exempel om en person löper stor risk att falla i hemmet. Insatsen är främst avsedd för de som inte har

larm eller som har svårt att använda larmet. Vid tillsynsbesök kan hjälp med behov av tillfällig natur utföras, till exempel att ge ett glas vatten, öppna ett vädringsfönster eller toalettbesök. Tillsyn kan även ske genom telefonkontakt. Tillsyn beviljas inte för tid då den enskilde av annan anledning än behov av tillsyn har planerade besök av personal från hemvården.

Trygghetslarm

Syftet med trygghetslarm är att den enskilde ska kunna få stöd i akuta situationer så att den enskilde känner sig trygg i sitt hem genom att kunna påkalla hjälp hela dygnet. Akuta situationer är oförutsedda händelser som inte kan tillgodoses med beviljade och planerade insatser, till exempel fall.

Hemtjänst till föräldrar med minderåriga barn

En förälder med funktionsnedsättning som har rätt till hemtjänst kan även ha behov av praktiskt stöd för att självständigt ombesörja egna barns omvårdnad. Om behovet är långsiktigt görs en individuell prövning om utformningen av eventuella insatser.

Insatsen kan beviljas när vårdnadshavaren blir tillfälligt sjuk eller av andra liknande orsaker inte kan ta hand om sitt/sina barn och behovet av hjälp inte kan lösas på annat sätt. Det kan innebära att förälder får hjälp med barnet till och från barnomsorg, samt med tillfälligt stöd i hemmet som exempelvis måltider till barnet. Är behovet mer varaktigt ska kontakt tas med socialtjänsten.

Insatsen beviljas endast i undantagsfall, när det inte finns en annan förälder/vårdnadshavare. När det finns annan förälder/vårdnadshavare åligger det denne att hjälpa till med omsorgen kring barnet oavsett om föräldrarna bor tillsammans eller inte.

Föräldern ska alltid vara närvarande tillsammans med hemtjänstpersonal vid utförandet. Det är föräldern som har ansvaret, ska säga till barnet om/när det behövs. Till exempel säga att det är ok att hoppa över tandborstningen idag eller liknande. Handlar det om att föräldern behöver bistånd för att följa barnet till förskola, ska föräldern följa med. Om föräldern inte följer med får barnet vara hemma. Om förälder behöver uppsöka sjukhus och det inte finns någon (anhörig, vän till föräldern exempelvis) som kan ta hand om barnet kontaktas socialjouren.

Hemtjänstinsatser av dessa slag innebär att föräldrarnas val av utförare begränsas då det regleras i avtal huruvida utföraren får utföra insatser involverande minderåriga.

Verkställighet

I samband med att ett beslut fattas om hemtjänst i ordinärt boende informerar biståndshandläggare den enskilde om möjligheten att välja utförare. De lämnar information om de utförare som finns så att den enskilde kan välja vem som ska utföra stödet.

Alla uppdrag från myndigheten till kommunala och privata utförare bör vara skriftliga innan de kan verkställas, vid akuta situationer kan beslut överlämnas muntligen och därefter överlämnas skriftligen så snart som möjligt.

Den enskilde ska så långt det är möjligt kunna välja när och hur hemtjänsten ska ges utifrån beviljade insatser. Det är hemtjänstens medarbetare, vanligen kontaktmannen, som i dialog med den enskilde planerar, vilket sedan dokumenteras i en genomförandeplan.

Hemtjänsten ska kontakta biståndshandläggare när den enskilde har förändrade behov om den enskilde inte kan ta kontakten själv.

Hemtjänst i form av stöd i assistanslikande form (STASS)

STASS är i grunden ett beslut om hemtjänst som verkställs på ett annat sätt än annan hemtjänst. STASS tillgodoser stöd och hjälp i ordinärt boende och beviljas till enskilda med stora omvårdnadsbehov för längre sammanhängande tidsperioder under dygnet och ibland i kombination med punktinsatser.

Det vanliga är att den person som ansöker om hemtjänst hos vård- och omsorgsförvaltningen i första hand får sina insatser utförda av utförare inom Uppsala kommuns valfrihetssystem. Om det har prövats och inte fungerat eller inte bedömts vara aktuellt kan det övervägas om STASS är aktuellt.

Bedömningsgrunder

Beslut om STASS kan fattas då det, förutom stora omvårdnadsbehov, finns vägande skäl för att insatserna måste verkställas med hög personalkontinuitet.

Exempel på detta kan vara

- att brukaren har en av läkare styrkt infektionskänslighet vilket gör att antalet personer hemma hos brukaren behöver begränsas
- om den enskildes hälsoläge och/eller funktionsnedsättning är sådan att denne behöver personal med särskild kompetens, till exempel inom hälso- och sjukvårdsområdet i nära samverkan med legitimerad personal
- då det finns små barn i hemmet under de tider då hjälpen ska ges och man behöver ta hänsyn till barnperspektivet
- andra särskilda omständigheter, exempelvis personer med skyddade personuppgifter där hotbild är aktuell
- STASS kan även ges i utredningssyfte i särskilda fall för att kartlägga stödbehov.

Verkställighetsformen innebär ökad möjlighet till kontinuitet och ska säkerställa att ett begränsat antal personer ger stödet. I de fall en handläggare bedömer det aktuellt med STASS ska handläggaren särskilt motivera varför ordinarie hemtjänst inte bedöms vara tillräckligt för att tillgodose den enskildes behov.

Det ska framgå av biståndshandläggarens beslut om hemtjänstinsatserna ska ges i form av stöd i assistansliknande form.

STASS är inte likställt med personlig assistans enligt LSS utan är en hemtjänstform.

Verkställighet

STASS (som är en verkställighetsform av hemtjänst) kan endast verkställas av särskild utsedd utförare i kommunens egen regi.

Kontaktperson

Insatsen kontaktperson syftar främst till att bryta den funktionsnedsattas sociala isolering genom stöd till att utveckla sitt sociala nätverk samt genom hjälp till fritidsverksamhet. Insatsen kan dock även syfta till att ge den enskilde annan form av stöd och hjälp, så som att bryta sig loss från en olämplig miljö eller att hjälpa den enskilde att söka utbildning, söka arbete eller söka bostad. En kontaktperson kan också ge råd till eller vara förespråkare för personen i olika situationer som inte är av så komplicerad natur. I vissa fall där den enskilde behöver hjälp att få struktur på och överblick över sin ekonomi, och där den enskilde efter inledande hjälp bedöms klara fortsatt hantering själv, kan en kontaktperson vara en lämplig insats för att få ordning och struktur. Det är viktigt att kontaktpersonen är just ett stöd, och inte "tar över" det som personen klarar själv.

Bedömningsgrunder

För att beviljas kontaktperson görs en bedömning gällande om den enskilde är socialt isolerad på grund av sin funktionsnedsättning. För att bedöma social isolering krävs att det görs en helhetsbedömning av den enskildes livssituation och sociala nätverk. De områden som där kan vara relevant att utreda är den enskildes boendesituation samt kontakt med anhöriga/släkt, vänner, kontakter på skola/arbete, övriga sociala kontakter och fritidsaktiviteter. Sammantaget kan individens sociala sammanhang delas in i tre områden: familj, vänner och sysselsättning. Om nätverket väsentligt brister inom dessa områden finns det risk för att personen är socialt isolerad och kan därmed vara i behov av insatsen. Vid en utredning av insatsen görs även en bedömning kring om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Det kan exempelvis vara en person i den enskildes nätverk, en annan huvudman eller personen själv som kan tillgodose behovet. En bedömning behöver även göras om den enskilde är i behov av insatsen för att uppnå skälig levnadsnivå.

Om en person med en komplex problematik har behov av kontaktperson mer än ett tillfälle i veckan och där situationen kräver förberedelse och särskild kompetens hos kontaktpersonen kan det vara så att kontaktperson inte är rätt insats. Då bör det övervägas om behovet bättre tillgodoses med annan insats, till exempel boendestöd eller ledsagning.

Kontaktperson bör inte beviljas för att under längre tid ta hand om den enskildes ekonomi. Om den enskilde har ett permanent behov av hjälp med ekonomiska handhavanden bör det övervägas om den enskilde kan skriva en fullmakt till annan eller om behov av exempelvis god man föreligger. God man kan även vara en mer lämplig insats om stödbehovet är så pass omfattande eller av särskild komplex natur att kontaktperson inte anses vara tillräckligt.

Kontaktperson kan inte beviljas enbart på den grunden att den enskilde behöver hjälp med att tolka eller översätta. Alla myndigheter har lagstadgad skyldighet att vid behov anlita tolk i kontakter med personer som inte behärskar det svenska språket eller som är allvarligt hörsel- eller talskadade.

Korttidsboende/korttidsvård och växelvård med inriktning omvårdnad

Korttidsboende är en bäddplats utanför det egna boendet avsedd för tillfällig vård och omsorg dygnet runt och som kan utgöra en viktig tillfällig stödinsats för personer i ordinärt boende och som ett komplement till stöd i hemmet.

På ett korttidsboende får den enskilde vård och omsorg efter behov. När den enskilde vistas tillfälligt på korttidsboende för att sedan komma tillbaka till sitt ordinära boende ska stödet till den enskilde ges på ett sådant sätt att den egna förmågan att utföra dagliga aktiviteter bibehålls.

På ett korttidsboende finns personal under hela dygnet. Korttidsboende är utformat på olika sätt. Den enskilde har tillgång till rum och badrum samt gemensamhetsytor. Ibland delas badrum av flera gäster. Alla måltider erbjuds på korttidsboende och det finns möjlighet att äta gemensamt med andra. Trygghetslarm finns som den enskilde kan använda för att påkalla hjälp i akuta situationer.

På ett korttidsboende har kommunen hälso- och sjukvårdsansvar till och med nivån sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut. För mer information se vidare i direktiv och instruktioner för hälso- och sjukvård se VIS-dokument.

Bedömningsgrunder

Den enskilde ska ha ett stort omvårdnadsbehov dygnet runt och därutöver något av nedanstående

- behov av återhämtning och/eller mobilisering
- behov av utredning av den enskildes möjligheter att bo kvar hemma
- grav kognitiv svikt
- behov av avlastning för anhöriga

Regelbundet återkommande korttidsboende, växelvård, kan vara aktuellt när en närstående vårdar den enskilde och behöver avlastning. Det ska bidra till att den enskilde kan bo kvar hemma i sitt ordinära boende längre än vad som annars hade varit möjligt. För den enskilde innebär regelbundet återkommande korttidsboende att han eller hon kommer till samma boendeenhet och så långt det är möjligt till samma rum.

Korttidsboende bör inte beviljas för att den enskilde tillfälligt inte kan vistas i sin egen bostad på grund av till exempel stamreovering eller för att den enskilde saknar bostad. Växelvård bör inte heller beviljas om behovets omfattning innebär att den enskilde spenderar större delen av sin tid på växelvårdsplatsen. Om behovet av växelvård överstiger två veckor per månad kan det vara lämpligt att handläggare initierar en diskussion om och informerar om bostad med särskild service.

Tillfälligt ersatt stöd och omsorg från närstående

När en närstående som står för hela eller delar av vården och omsorgen tillfälligt inte kan ge detta stöd, kan behov av korttidsboende uppstå för den som får omsorgen. Det kan till exempel bli aktuellt för att den närstående ska kunna få rekreation, resa bort eller om hon eller han blir inlagd på sjukhus – om hemtjänstinsatser inte bedöms vara tillräckliga för att tillgodose den enskildes behov.

I avvaktan på lösning av ordinarie bostadssituation

Ibland är det inte praktiskt möjligt att flytta hem direkt efter en sjukhusvistelse till följd av förändring i den enskildes fysiska förmåga. En del hinder kan lösas tillfälligt med hjälpmedel. För att få korttidsboende beviljat under väntan på bostadsanpassning kan det handla om att den enskilde inte kan få den vård och omsorg i hemmet som han eller hon har behov av med de hjälpmedel och den personal som behövs.

Vård i livets slutskede

Här avses vård i livets slutskede som sker efter att läkare har gjort en så kallad brytpunktsbedömning, det vill säga vården ändrar inriktning från att förlänga liv till att bibehålla livskvalitet.

Vård i livets slutskede sker vanligen i den enskildes hem. Om den enskilde trots omfattande hemtjänst- och hemsjukvårdsinsatser inte känner sig trygg med den vård och omsorg som ges i hemmet kan korttidsboende bli aktuellt i livets slutskede.

Korttidsboende socialpsykiatri

Korttidsboende är en stödinsats för personer med funktionsnedsättning som under en begränsad tid behöver mer eller annan form av stöd, än vad som kan erbjudas i ordinarie boende. Korttidsboende eller "hem för viss annan heldygnsvård" (HVA), är ett tillfälligt boende för personer med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som ger möjlighet till avlastning för anhöriga eller rehabilitering och återhämtning för personen.

Korttidsboende i form av träningsboende

Ett träningsboende kan beviljas när den enskilde, på grund av en psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning behöver ett tillfälligt boende, men där omvårdnadsbehovet inte är det huvudsakliga skälet till att den enskilde bör beviljas insatsen. Korttidsboende i form av träningsboende kan beviljas vuxna med psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, som har behov av strukturerat stöd för att lära sig leva ett självständigt liv. Syftet är att kartlägga resurser och behov hos den enskilde för att genom en individanpassad träning hjälpa till att bygga upp en fungerande och självständig vardag för hen. Målsättningen med boendet är att den enskilde ska kunna flytta till eget boende efter en träningsperiod på maximalt tre år. Den enskilde måste vara motiverad att utvecklas och ta emot den intensiva formen av stöd som korttidsboende i form av träningsboende innebär.

Bedömningsgrunder

Den som ansöker om korttidsboende i form av träningsboende ska bedömas ha förutsättningar för att klara ett självständigt boende efter tiden på boendet. Stödbehovet ska vara omfattande och innebära betydande svårigheter inom flera livsområden. Det ska också vara klarlagt att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, exempelvis genom boendestöd och/eller arbetsterapeut. Ett skäl till att bevilja korttidsboende i form av träningsboende kan vara att hemförhållandena för den enskilde påtagligt inskränker möjligheterna att tillgodose stödbehovet med insatser i hemmet. Dock ska det beaktas om stödbehov beror på att den enskilde, liksom andra som inte har flyttat hemifrån, har behov utifrån att de är unga eller inte har haft möjlighet att lära genom att leva, eller om

behoven är en konsekvens av funktionsnedsättningen. Behoven kan bestå av såväl stöd med ADL (aktiviteter i det dagliga livet), att söka sysselsättning, att få social färdighetsträning som samordning av sjukvårds- och myndighetskontakter.

Beslut om träningsboende tas normalt med sex månader i taget för att utvecklingen ska kunna utvärderas och att den enskilde så småningom ska kunna stödjas till ett eget boende. Om den enskilde inte bedöms kunna klara ett självständigt boende efter att ha bott inom ramen för träningsboende i tre år bör annan insats diskuteras.

Den som efter att ha bott i träningsboende ska flytta till egen bostad behöver ordna denna på egen hand när insatsen avslutas. Den enskilde bör således stå i bostadskö eller på annat sätt ordna med eget boende. Omsorgsnämnden kan inte bistå med detta.

Hem för vård eller boende (HVB)

Om den enskilde har behov av boende som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse tillsammans med insatser i form av vård eller behandling kan den enskilde beviljas HVB. Denna insats beviljas vanligen inom ramen för socialnämndens verksamhet eller inom regionens ansvarsområde, men kan även förekomma inom ramen för omsorgsnämndens ansvarsområde avseende personer med psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Omsorgsnämnden ansvarar dock inte för att bevilja behandling eller insatser av behandlande karaktär. Ett HVB med ett tydligt syfte och mål kan beviljas för en begränsad tid, beroende på den enskildes behov.

Den som beviljas HVB bor i ett boende med tillgång till personal dygnet runt (HSLF-FS 2016:55 s 6). Ett HVB hem kan beviljas under kortare eller längre tid, varför tidsramen för beslutet varierar utifrån den enskildes behov. Ett HVB är dock inte avsett att vara ett permanent boende för all framtid. Om den enskildes behov bedöms vara så varaktigt bör övervägas om någon annan insats, till exempel bostad med särskild service, krävs för att tillgodose behovet.

Bedömningsgrunder

HVB kan beviljas en enskild av många olika anledningar. Det kan dock förekomma att en enskild på grund av till exempel en psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning har väsentliga och bestående svårigheter att utföra aktiviteter på avgörande livsområden, och utifrån det bedöms vara i behov av HVB under en begränsad tid. En förutsättning är att den enskildes behov inte kan tillgodoses i eget boende med andra insatser, såsom till exempel boendestöd.

Om den enskildes behov rör utredning eller behandling av psykisk sjukdom faller den enskilde under regionens ansvar. Ibland kan gränsen mellan kommunens och regionens ansvar vara svår att dra. Ansvaret för en HVB-placering är i huvudsak delat och kan således vara delat mellan kommunen och regionen, eller mellan olika nämnder inom kommunen. Det är den enskildes behov som avgör vem som bär det huvudsakliga ansvaret.

Övriga korttidsboenden

Det finns även andra tillfällen än de som nämnts ovan när det föreligger ett behov av boende med personalstöd under kortare tid. Exempel på detta kan vara att det föreligger ett behov av att kartlägga den enskildes behov under hela dygnet för att möjliggöra en bedömning av vilket stödbehov som föreligger. Ett annat exempel kan vara att en person har behov av boende med personalstöd under en begränsad tid för exempelvis

stabilisering. Korttidsboende kan också behövas i avvaktan på annan boendeform eller bostadsanpassning.

Verkställighet

Det är boendesamordnare på vård- och omsorgsförvaltningen i Uppsala kommun som verkställer beslut om korttidsboende beroende på inriktning av beslutet. Den enskilde kan inte själv välja på vilket korttidsboende beslutet ska verkställas.

Den enskildes vård- och omsorgsbehov kan förändras under korttidsvistelsen. Om den enskilde ansöker om särskilt boende och bedöms ha rätt till det, fortsätter vistelsen på korttidsboende till dess att ett särskilt boende erbjuds. Tackar den enskilde nej till första erbjudandet, får den enskilde återgå till sitt ordinära boende i väntan på nytt erbjudande.

Behålla plats på korttidsboende vid vistelse på sjukhus?

Om den enskilde som vistas på korttidsboende blir inlagd på sjukhus är beslutet om korttidsboende vilande och platsen kan erbjudas till någon annan. Vid väsentligt förändrat behov ska en ny samordnad vård- och omsorgsplanering göras och biståndshandläggaren tar ny ställning till om det finns behov av korttidsboende efter sjukhusvistelsen.

Ledsagning

Insatsen ledsagning ökar möjligheten att leva ett självständigt liv och motverkar isolering. Det stimulerar den enskilde till gemenskap med andra. Insatsen ledsagarservice ska ge den enskilde möjlighet att delta i samhällslivet, ta del av kultur och fritidsaktiviteter i sin närmiljö samt besöka närstående och medverka i andra sociala aktiviteter.

Ledsagare kan beviljas för att ta sig till och från en aktivitet, om aktiviteten är sådan att den enskilde är i behov av den för att uppnå skälig levnadsnivå. Omfattningen av ledsagningen beror på den enskildes individuella behov. Om den enskilde är i behov av personlig omvårdnad under själva aktiviteten ska det framgå av beslutet.

En ledsagare ska inte utföra sådant som faller under hemtjänstens uppgifter, till exempel hjälp med tvätt och inköp av matvaror. För personer som bor i bostad med särskild service ska behov av ledsagare i första hand tillgodoses av boendet.

Bedömningsgrunder

Behov av ledsagning bedöms utifrån individuella behov i förhållande till personens förmågor och svårigheter samt den planerade aktiviteten.

Vid bedömningen ska handläggare också klargöra i vilka situationer som personen behöver ledsagning, samt hur ofta och i vilken tidsomfattning. Behöver personen ledsagning huvudsakligen för att kunna ta sig till och från aktiviteter, eller även under själva aktiviteten, det vill säga under exempelvis ett teaterbesök, kafébesök eller liknande?

Ledsagning beviljas endast om behovet av förflyttning mellan platser inte kan tillgodoses på annat sätt, till exempel genom färdtjänst, riksfärdtjänst eller dylikt. Handläggaren kan även informera den enskilde om möjligheten att ta kontakt med frivilligorganisationer, om den enskilde så önskar.

Ledsagning beviljas i normalfallet för A-C län, vilket innebär Stockholms län (AB) och Uppsala län (C). Ledsagning utanför dessa län kräver särskild ansökan, utredning och beslut. I bedömning av sådan ansökan ska framgå varför behovet inte kan tillgodoses inom A-C län.

Om aktiviteten är att tillgodose personens behov av att vara delaktig i sitt minderåriga barns liv kan ledsagning beviljas även om det finns ytterligare vårdnadshavare som kan följa med till aktiviteten tillsammans med barnet.

Om ledsagningen avser stöd vid terminal för buss-, tåg, och/eller flyg vid incheckning, av- och påstigning samt i anslutning till annan resa kan behovet tillgodoses på annat sätt av EU-reglerad kostnadsfri ledsagning (www.stationsledsagning.se).

Verkställighet.

Den enskilde väljer att få sitt beslut verkställt utifrån valfrihetssystemet, godkända utförare i Uppsala kommun. Som regel ska anhöriga eller närstående inte anställas som ledsagare. Vid önskemål om att få sin ledsagning utförd av anhörig eller närstående ska dialog ske mellan utförare och biståndshandläggare.

Läshänvisningar

Lagar och författningar

Förvaltningslagen (2017:900)

Föräldrabalken (1949:381)

Hälsa- och sjukvårdslagen (1982:763)

Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197)

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387)

Lagen om mottagande av asylsökande med flera (1994:137)

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Socialtjänstlagen (2001:453)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah (SOSFS 2011:5)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hem för vård eller boende (HSLF-FS 2016:55)

Socialstyrelsen Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten
Artikelnummer: 2015-1-10 | Publicerad: 2015-01-01

Övrigt

Barnombudsmannen

Inspektionen för vård och omsorg, IVO

Länsstyrelsen

Migrationsverket

Socialstyrelsen

Vård i samverkan - VIS dokument

Relaterade dokument

Reglemente för kommunstyrelsen och nämnder
med diarienummer: KSN-2020-03239

